

ΑΙΝΟΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ.

ΜΗΝΙΑΙΟΝ.

ΕΤΟΣ Α'. Μάϊος 1882. ΤΕΥΧΟΣ Γ'.

Η ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΣΟΦΙΑΣ

ΠΡΩΤΟΤΥΠΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΣ ΔΙΕΚΔΙΚΟΥΜΕΝΑΙ.

« Ὁ λέγων τὴν ἀλήθειαν, δικαιοσύνην
» ἐργάζεται. »

Θῆμαί τινες περὶ τῆς ἐπεισάκτου καὶ οὐχὶ αὐτοφουοῦς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς σοφίας, διασπαρεῖσαι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ὑπὸ τινῶν ἐκ τῶν ἀκολουθησάντων αὐτὸν ἱστοριογράφων εἰς τὰς ἐν τῇ Ἀσίᾳ κατακτητικῆς ἐκδρομᾶς του, ἀνεφάνησαν ζωηρότεροι καὶ σπουδαιότεροι, ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐνεστώσης ἑκατονταετηρίδος καὶ μεταξύ τινῶν Δυτικῶν συγγραφέων, διότι ὡς ἐκ τῆς παιδείας καὶ εὐφυίας

τούτων, ἔλαβον καὶ ἕκτασιν μεγαλητέραν, καὶ τύπον σχεδὸν ἀρχαιολογικῶν δοξασιῶν, καὶ ἰσχὺν κοινῆς προλήψεως.

Οἱ τὸν Μ. Ἀλέξανδρον λοιπὸν ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἀκολουθήσαντες τοιοῦτοι ἄνδρες, ἀνταγωνιζόμενοι κατὰ τῶν σοφῶν συναδέλφων τῶν, καὶ παρασυρόμενοι ἐν ταύτῳ ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ νὰ περιάψωσιν εἰς ἑαυτοὺς μεγαλητέραν δόξαν δι' ὅσους κατώρθωσαν θριάμβους, ἐμεγαλοποιοῦν τὴν ἀνδρίαν καὶ τὴν σοφίαν τῶν ἡττηθέντων Ἀνατολικῶν ἐθνῶν, διαφημιζόντες συνάμα ὅτι οἱ Ἕλληνες, ἴσως οἱ σύγχρονοὶ τῶν, παρέλαβον ἐξ ἐκείνων τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῶν πολυειδῶν γνώσεών τῶν. Οἱ διασημότεροι δὲ ἐξ ὧν τοιαύτας χιμαίρας καὶ τοιούτους μύθους ἐπλαττον καὶ διέδιδον, ἦσαν ὁ Κλέαρχος, ὁ Ὀνησίκριτος καὶ ὁ Καλλίστρατος, περὶ τῶν ὁποίων ἕτεροι σύγχρονοι αὐτῶν, ὡς ἀναφέρει Διογένης ὁ Λαέρτιος, ἔλεγον· « Λανθά- » νουσιν ἑαυτοὺς τὰ τῶν Ἑλλήνων κατορθώματα » βαρβάρους προσάπτοντες. »

Τὰ ὑπὸ τυφλοῦ πάθους καὶ μωρᾶς φιλοδοξίας ὑπαγορευθέντα τότε αὐτὰ πλάσματα, ἀνενώθησαν ἐσχάτως ὑπὸ τινῶν τῆς Δύσεως ἀρχαιοδιφῶν, καὶ ἔτι μᾶλλον πλατυνθέντα, συζητοῦνται καὶ μετὰ πολλῆς ζέσεως καὶ περιέργου λεπτολογίας. Αἱ ὅπως οὖν εὐρύτεραι γνώσεις, ἃς προσεκτήσατο ἡ νεωτέρα ἱστορία περὶ τῆς σοφίας τῶν Ἀνατολικῶν ἐθνῶν, αἱ μετ' αὐτῶν ἐπισυναφθεῖσαι διαρκέστεραι καὶ στενώτεραι σχέσεις, καὶ αἱ ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐπιτελεσθεῖσαι ἀρχαιολογικαὶ ἀνακαλύψεις ἐν τῇ Αἰγυπτιακῇ, Λυβικῇ καὶ Τυρρηνικῇ χώρᾳ, ἔδωκαν, φαίνεται, ἀφορμὴν εἰς τὸ νεωτεριστικὸν καὶ εἰκαστικὸν αὐτῶν πνεῦμα, ἀγόμενον μέχρι τινὸς καὶ ὑπὸ

ἐθνικῆς ἀντιζηλίας, νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τοιαύτης φύσεως μελέτας.

Οἱ λίαν λοιπὸν βραδεῖς, πλὴν καὶ λίαν τολμηροὶ οὔτοι τῆς Δύσεως νεωτερισταί, καὶ ἰδίως οἱ τῆς Ἰταλικῆς χώρας, ὡς ἐφεξῆς θέλομεν ἰδῆ, διατείνονται, ὅτι τὰ ἀρχέγονα τῶν Ἑλληνικῶν φῶτων σπέρματα, ἀνεφύησαν καὶ ἐκαλλιεργήθησαν καταρχὰς ἐντὸς τῆς κοίτης τῶν Ἀνατολικῶν ἐθνῶν. Εἰς ταῦτα, λέγουσιν, τὰ ἔθνη ὑπῆρχεν ἤδη προγενεστέρως πολιτισμὸς τις ἀνεπτυγμένος, ἐξ οὗ οἱ Ἕλληνες ἠρύσθησαν τὰς πρῶτας αὐτῶν γνώσεις· ἐπομένως ὁ πολιτισμὸς τούτων, οὔτε αὐτοφυῆς, οὔτε πρωτότυπος εἶναι, μάλιστα εἶναι καὶ μεταγενέστερος ἀπὸ τὸν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ τῶν ἀρχαίων Ἐτρούσκων ἢ Τυρρηνῶν.

Αἱ ὑπὸ ἀρχαιολογικῆς ἰδιοτροπίας καὶ ἐθνικῆς πρωτειομανίας μᾶλλον, ἢ ἀπαθοῦς ἱστορικῆς καὶ ὀρθῆς κριτικῆς ἐρεύνης, ἐκδηλούμεναι αὐταὶ ἀνεμώλιοι εἰκασίαι, ἢ ἔστω καὶ δοξασίαι, τῶν ὁποίων θυγάτηρ ἦττον ἐπιεικῆς εἶναι καὶ ἡ τὴν γνησίαν καταγωγὴν τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ ἀμφισβητοῦσα, ἤθελον εἶσθαι βεβαίως ἀνάξια σοβαρᾶς προσοχῆς καὶ ἐμβριθοῦς σκέψεως, ἂν δὲν ὑπεστηρίζοντο ὑπὸ ἄλλως σοφῶν καὶ διασήμων συγγραφέων. Πρὸς ἀνασκευὴν ὁμοῦ τοιούτων βραδυχρονίων ἢ ὀψιφανῶν καὶ τολμηρῶν ἀνακαλύψεων, ἀρκεῖ νὰ γνωρίσωμεν, ὅσον ἔνεστι ἀκριβέστερον, τὰς πρῶτας μετ' ἀλλοτρίων ἀναμίξεις τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἀκολούθως ν' ἀντιπαραβάλωμεν τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν βαθμιαίαν πρόοδον τῶν Ἑλληνικῶν φῶτων, πρὸς τὴν σοφίαν καὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν Ἀνατολικῶν ἐθνῶν, καὶ ἐπὶ τέλος τῶν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ Ἐτρούσκων ἢ Τυρρηνῶν, ἂν καὶ αἱ περὶ τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἠθικοῦ βίου γνώσεις ἀμφοτέρων τούτων,

εἶναι εἰσέτι ἀσαφείς καὶ ἀντιφατικά· μ' ὅλα ταῦτα ὀφείλομεν ἐκ τῶν ἐνόητων νὰ πορισθῶμεν τὰς ἰδέας μας, καὶ νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν καὶ διαφώτισιν τοῦ προκειμένου θέματος.

Ποῖα δὲ εἶναι τὰ Ἀνατολικά αὐτὰ ἔθνη, ἅτινα, κατὰ τοὺς ἀντιδοξοῦντας, ἐχρημάτισαν οἱ πρῶτοι μῦσται καὶ παιδαγωγοὶ τῶν Ἑλλήνων; — Οἱ Πελασγοὶ, οἱ Φοίνικες, οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ Φρύγες, οἱ Πέρσαι, οἱ Ἀσσύριοι, οἱ Ἑβραῖοι, οἱ Ἰνδοὶ, οἱ Σῖναι καὶ οἱ Λύβιες. Ἄς ὑποθεθῆ, ἔστω, ὅτι ἡ πνευματικὴ κίνησις καὶ ὁ πολιτισμὸς οἷοσδήποτε ὄλων τούτων τῶν ἐθνῶν, ἢ τοῦλάχιστον τῶν πλείστων ἐξ αὐτῶν, ὑπῆρχεν εἰς ἰκανὸν βαθμὸν προόδου, πρὶν ἔτι οἱ Ἕλληνες ἐξέλθωσιν ἐκ τῆς ἀγρίας καὶ νηπιώδους αὐτῶν καταστάσεως. Ἴνα ὁμῶς ἐν τοιαύτῃ θέσει πραγμάτων ἀποδειχθῆ ἀδιαφιλονεικῆτως, ὅτι τὰ πρῶτα σπέρματα τῆς σοφίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ των, παρέλαβον οἱ Ἕλληνες ἐκ τῶν Ἀνατολικῶν ἐθνῶν, ὀφείλον νὰ συνδράμωσι δύο τινα, ἢτοι νὰ λυθῶσι καταφατικῶς δύο ζητήματα, ἀνευ τῶν ὁποίων ἢ περὶ ἧς ὁ λόγος δοξασία ἢ κοινὴ πρόληψις, ἀποβαίνει ὅλως σαθρὰ, ἀνυπόστατος, φαντασιώδης καὶ ἴσως ἀποκῆμα ἐθνικῆς ἀντιζηλίας.

Α' Ἄν Ν' ἀποδειχθῆ οὐ μόνον ἡ μετανάστευσις τῶν ἐθνῶν ἐκείνων, ἢ τοῦλάχιστον μεγάλης αὐτῶν μερίδος ἐν τῇ Ἑλληνικῇ χώρᾳ, καὶ ἡ διαρκὴς καὶ σταθερὰ ἐπιμιξία των μετὰ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀνώτερος αὐτῶν πολιτισμὸς, τοῦ ὁποίου ἴδιον εἶναι ν' ἀπορροφᾷ συνήθως τὸν κατώτερον, καὶ

Β' Νὰ ὑπάρχῃ ὁμοιότης τις μεταξὺ, δὲν λέγομεν τῆς πολιτικῆς, ἀλλὰ τοῦλάχιστον τῆς διανοητικῆς καὶ ἠθικοθησκευτικῆς μορφώσεως τῶν Ἑλλήνων καὶ

τῶν Ἀνατολικῶν ἐθνῶν, οὐ μόνον κατ' οὐσίαν, τύπον, ἔκτασιν καὶ ποικιλίαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ βαθμιαίαν πρόοδον καὶ τελειοποίησιν.

Ἐπιχειροῦντες ἤδη τὴν λύσιν τῶν ζητημάτων τούτων, ὀφείλομεν ἐκ προοιμίων νὰ διαβεβαιώσωμεν, ὅτι οὐδένα ἕτερον προεθέμεθα σκοπὸν, εἰμὴ νὰ ὑπερητήσωμεν τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἀποκαλύπτοντες τὴν πλάνην καὶ τὴν μεροληψίαν, νὰ διαφωτίσωμεν παραμορφωθὲν ἐθνολογικὸν ἀντικείμενον· οὐχὶ δὲ καὶ νὰ ὑπερασπίσωμεν τὴν ἐθνικὴν δόξαν ὡς δῆθεν προσβληθεῖσαν, ἢ τὴν ἀξίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὡς ἐλαττωθεῖσαν ἐκ τῶν ἀποδιδομένων εἰς ἀλλοτρίους πρώτων σπερμάτων τοῦ ἀρχαίου ἡμῶν πολιτισμοῦ, διότι τόσαι εἶναι αἱ πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα ὑπηρεσίαι καὶ τὰ εὐεργετήματα τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, καὶ τόσα τὰ ἔργα τῆς πρωτοτύπου ἀριστονοίας του, ὥστε ἐκ τοῦ μέρους τούτου καθίσταται ἄτρωτον, καὶ ὑπέρτερον ἐν ταυτῷ πάσης ἀντιπαρθέσεως. Ἐπειτα μικρὸν τι ῥάκος πεσόν, ἔστω, ἐξ ἀλλοτρίας ῥακενδύτου διανοίας, οὔτε ἀρκεῖ, οὔτε ἀναγκαῖον ἦτο νὰ σπαργανώσῃ τὸ πλουτογενὲς δημιουργικὸν πνεῦμα καὶ τὴν πορφυροστόλιστον ὑψηλὴν νοημοσύνην τῶν Ἑλλήνων, ὡς τὸ ἄτεχνον ἐν τῇ δραματοποιίᾳ σχεδιάσμα τοῦ Φρυνίχου ἢ τοῦ Θέσπιδος, οὔτε ἴσχυσεν, οὔτε ἰσχύει ν' ἀμαυρώσῃ ἢ καὶ διαφανῶς νὰ ἐπισκιάσῃ τὴν εὐκλείαν καὶ μεγαλοφυίαν τοῦ Αἰσχύλου, τοῦ Σοφοκλέους καὶ τοῦ Εὐριπίδου.

Ὅ,τι μόνον δύνανται ἴσως νὰ μᾶς παρατηρήσωσιν εἶναι, ὅτι ἐπελήφθημεν ἐρεῦνης λίαν τολμηρᾶς καὶ ἐπικινδύνου, οἷα εἶναι ἡ διάψευσις καὶ ἀνασκευὴ ἀπρηχαιωμένης καὶ ἐρριζωμένης προλήψεως, διότι δὲν εἶναι μᾶλλον δυσχερὲς καὶ δυσκατόρθωτον ἐπιχείρημα

ἀπὸ τὴν ἐξάλειψιν πολυχρονίου προλήψεως. Τούτῳ εἶναι ἀληθέστατον, πλὴν οὐδόλως μᾶς ἀποθαβρύνει, διότι ἂν ἡ ἐπικρατοῦσα πρόληψις στηριζομένη ἐπὶ τῆς πλάνης, βαθμηδὸν καὶ διὰ τοῦ χρόνου ἐστερεώθη, πολλὸ μᾶλλον ἢ ἀλήθεια, ἀντικαθισταμένη εἰς αὐτὴν διὰ τοῦ λόγου, θέλει κατ' ὀλίγον ριζοβολήσει καὶ ὑπερ-σχύσει. Ὁ χρόνος εἶναι ὁ ἀήττητος κατακτητὴς τῶν μεγάλων ἀληθειῶν.

Ἄς ἀναπτυχῶμεν λοιπὸν ὡς πρὸς τὸ πρῶτον ζήτημα μετὰ τῆς ὑπὸ τῶν ὀρίων μιᾶς Διατριβῆς ἐπι-τρεπομένης ἐκτάσεως, καὶ ἀνερχόμενοι ἐπὶ τῶν παναρχαίων ἐποχῶν, ἄς ἐνδιατρίψωμεν ἐπὶ τῶν πρώτων ἐν τῇ Ἑλληνικῇ χώρᾳ ἀλλοτρίων μεταναστεύσεων. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι αἱ πηγαί, ἐξ ὧν θέλομεν ἐπὶ τῶν ἐρευνῶν μας ἀντλεῖ τὰς ἰδέας μας, καὶ αἱ μαρτυρίαι ἐφ' ὧν θέλομεν στηρίζεσθαι, θέλουν εἶσθαι αὐταὶ ἐκεῖ-ναι ἐξ ὧν καὶ οἱ Δυτικοὶ συγγραφεῖς ἔκαμαν καὶ κάμουν χρῆσιν, διότι δὲν ὑπάρχουν καὶ ἕτεραι εἶ-ναι δὲ, ἐκτός τινων νεωτέρων ἱστορικῶν ἀναρχαίων πρὸς τὴν ἀντιπαραβολὴν, οἱ ἀρχαῖοι προπάντων Ἑλ-ληνες συγγραφεῖς, οἱ τῆς Ἀλεξανδρινῆς ἐποχῆς καὶ οἱ σύγχρονοι τούτων Ἀνατολικοὶ, μὲ μόνην ὁμῶς τὴν διαφορὰν ὅτι ἡμεῖς θέλομεν πιστῶς ἀναφέρει ἢ ἐρμηνεύει τὰ κείμενα, ἅτινα οἱ ἀντιδοξοῦντες, εἴτε ἐξ ἀγνοίας, εἴτε ἐκ προθέσεως πολλακίς παραμορφοῦν ἢ παρερμηνεύουν.

Πρῶτοι λοιπὸν ἐν Ἑλλάδι ἐπήλυδες ἐχρημάτισαν περὶ τὸ 1800 περίπου π. χ. οἱ Πελασγοί, ὅτε ἐν τῇ Ἀττικῇ ἐβασίλευεν ὁ ἀπόγονος τοῦ γηγενοῦς Ὠγύ-γου Κραναός, ἐξ οὗ καὶ οἱ κάτοικοι ἐκαλοῦντο Κρα-ναοί. Μετὰ δὲ τὴν ἐκ τῶν ἐπηλύδων αὐτῶν κατοχὴν τῆς χώρας, οἱ Ἀθηναῖοι ὠνομάζοντο Πελασγοὶ. Οὗ-

τως ἀποφαίνεται ὁ Ἡρόδοτος εἰς τὸ κεφ. 44 τοῦ 8ου βιβλ. τῆς Ἱστορίας του. « Ἀθηναῖοι δὲ ἐπὶ μὲν Πε- » λασγῶν ἐχόντων τὴν νῦν Ἑλλάδα, ἦσαν Πελασγοί, » οὐνομαζόμενοι Κραναοί ». Φαίνεται δὲ ὅτι οἱ Πε- λασγοὶ οὗτοι ἰδρύσαντο καὶ ἐπὶ τοῦ λόφου, ὅπου ἀ- κολουθῶς ἠγέρθη ἡ ἀκρόπολις ἰδίου τείχους, τὸ ὅποσον διειτηρεῖτο καὶ μέχρι τῆς ἐποχῆς τῶν Πεισιστρατιδῶν, διότι ὁ αὐτὸς ἱστορικὸς ἐν τῷ 64ῳ κεφ. τοῦ 5ου βιβλ. ἀφηγούμενος τὴν συνδρομὴν, ἣν οἱ Σπαρτιάται παρέ- σχον εἰς τοὺς Ἀθηναίους, πολεμοῦντας τοὺς Πεισι- στρατίδας, λέγει ὅτι ἀφίχθεις εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ βα- σιλεὺς Κλεομένης ἐπολιόρκει τοὺς τυράννους, περιω- ρισμένους εἰς τὸ ἄστυ ἐντὸς τοῦ Πελασγικοῦ τείχους. « Ἐπολιόρκει τοὺς τυράννους ἀπεργμένους ἐν τῷ » Πελασγικῷ τείχει ».

Ἄλλὰ τίνες ἦσαν οἱ Πελασγοὶ οὗτοι καὶ πόθεν ὤρμωντο; — Ἐὰν δώσωμεν ἀκρόασιν εἰς τοὺς βρε- θασμοὺς καὶ τὰς μυθοπλασίας νεωτέρων τινῶν ἀρχαι- οδιφῶν, θέλομεν ἀνακαλύψει τὴν φωλεάν των κατὰ τοὺς μὲν εἰς τὴν Φοινίκην, κατὰ τοὺς δὲ εἰς τὰς Ὑπερβορείους χώρας, καὶ κατ' ἄλλους μᾶλλον τολμη- ροὺς ἀεροβάτας εἰς τὴν Ὠκεανίαν, ὅθεν μετὰ γενικὸν ἐκεῖ ἐπισυμβάντα κατακλυσμὸν, διεχύθησαν ὡς ἔσμοι μελισσῶν εἰς τὴν Εὐρώπην, εἰς ἣν μετήνεγκον καὶ τὸν πολιτισμὸν των. Πλὴν ἡμεῖς ἐγκαταλείποντες τοὺς νέους τούτους μυθοπλάστας, νὰ περιστρέφω- νται ἐντὸς τῶν δινῶν τῆς εἰς ὄνειροπολήσεις καὶ τε- ρατολογίας γονίμου φαντασίας των, ἀνατρέχομεν εἰς τὰς πρώτας ἀρχαιολογικὰς καὶ ἱστορικὰς πηγὰς, ἐξ ὧν μόνων μᾶς διεσώθη καὶ τὸ ὄνομα, καὶ ὁ χαρακτήρ καὶ ὁ πολιτισμὸς τῶν Πελασγῶν. Ἀρχόμεθα λοιπὸν ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου.

Ὁ πρῶτος εὖτος ἱστορικὸς καὶ ἀρχαιολόγος ἀναφέρει, ὅτι οἱ Πελασγοὶ ὑπῆρχον ἐν τῇ ἐποχῇ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, οὐ μόνον εἰς τὴν Θεσσαλίαν, τὴν Ἡπειρον καὶ τὴν Κρήτην, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν πλῆσιον τῆς Τρωϊκῆς χώρας, διότι εἰς τὰς ὑπὸ τὸν Ἀχιλλεῖα ὑπαγομένους πόλεις, συγκαταλέγει καὶ τὰ Πελασγικὸν Ἄργος, ἧτοι τὴν ἐν Θεσσαλίᾳ Πελασγιώτιδα.

« Νῦν αὖ τοὺς ὄντες τὰ Πελασγικὸν Ἄργος ἕναιον ».

Εἰς δὲ τὴν Ἡπειρον ἀποκαλεῖ Πελασγικὸν τὸν Δία τοῦ ἐν Δωδώνῃ τῆς Θεσπρωτίας μαντείου

» Ζεῦ, ἄνα, Δαδωναῖε Πελασγικῆ, τηλόθι ναίων »

Εἰς τὴν Κρήτην μεταξὺ τῶν ἄλλων φυλῶν συναριθμεῖ καὶ τοὺς Πελασγούς.

» ἐν δὲ Κίδωνες

» Δωριεῖες τε τριχάικες, δίοι τε Πελασγοί ».

Εἰς δὲ τέλος τοὺς συμμάχους τῶν Τρώων, περιλαμβάνει καὶ τὸν Ἰππόθοον ἡγέτην τῶν Πελασγῶν, οἰκούντων τὴν γείτονα τῆς Τρωάδος πόλιν Λάρισσαν.

» Ἰππόθοος δ' ἄγε φυλα Πελασγῶν ἐγγεσιμῶρων

» Τῶν οἱ Λάρισαν ἐριβόλακα ναιστάεσκον. »

Ὁ δὲ πατὴρ τῆς ἱστορίας Ἡρόδοτος ἐπεκτείνει εἰς πλείοτέρας ἀπὸ τὸν Ὅμηρον χώρας τοὺς Πελασγούς, διότι ἐκτός τῆς Ἀττικῆς, θέτει αὐτοὺς καὶ εἰς τὰς πόλεις τοῦ Ἑλλησπόντου Πλακίην τε καὶ Σκυλάκην· « καὶ τῶν Πλακίην τε καὶ Σκυλάκην Πελασγῶν » οἰκισάντων ἐν Ἑλλησπόντῳ. » — Εἰς τὴν νῆσον Σαμοθράκην. « Τὴν γὰρ Σαμοθράκην οἶκεον πρότερον Πελασγοί. » — Εἰς τὴν παρὰ τὰ Τρωϊκὰ μεθόρια, ἑτέραν ἀπὸ τὴν Λάρισσαν τοῦ Ὀμήρου, πόλιν Ἀντανδρον, ἣν καλεῖ καὶ Πελασγίδα. — Εἰς τὰς νήσους Λῆμνον καὶ Ἴμβρον, ἐνθα μετωκίσθησαν, ἀ-

φοῦ ἐδιώχθησαν ἐκ τῆς Ἀττικῆς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. « Λαβῶν δὲ παρὰ Λεσβίων (ὁ τοῦ Καμβύσου στρατηγὸς Ὀτάνης) νέας, εἶλε Λῆμνόν τε καὶ Ἴμβρον, » ἀμφοτέρους ἔτι τότε ὑπὸ Πελασγῶν οἰκισμένους. » τοὺτους ἐξώσεν ἐντεῦθεν μεταγενεστέρως ὁ Μιλτιάδης. — Εἰς τὴν Ἀρκαδίαν τῆς Πελοποννήσου, ὅπου τοὺς ἀποκαλεῖ Ἀρκάδας Πελασγούς, ὡς ὁ Εὐριπίδης ὀνομάζει οὕτω καὶ τοὺς Ἀργεῖους,

« Πάλαι Πελασγοί, Δαναῖδαι δευτέρων. »

— Εἰς τὴν Ἡπειρον, ὡς ὁ Ὅμηρος, ὅπου θεωρεῖ αὐτοὺς ἰδρυτὰς τοῦ πρώτου ἐν Ἑλλάδι Δωδωναίου μαντείου. « ἐπεὶ ὧν ἐχρηστηριάζοντο ἐν τῇ Δωδώνῃ οἱ Πελασγοί. » Τοῦτο βεβαίως καὶ ὁ ἐκ Χίου Γεωγράφος Σκύμνος·

« Ἦτε Δωδώνη Διὸς

» Μαντεῖον Ἰδρυμ' ἐστὶ δ' οὖν Πελασγικόν. »

— Εἰς τὴν ἐν Θράκῃ τέλος Κρηστῶνα, κειμένην ἀνωθεν τῶν Τυρσηνῶν. « τοῖσι νῦν ἔτι ἐοῦσι Πελασγῶν » τῶν ὑπὲρ Τυρσηνῶν Κρηστῶνα πόλιν οἰκεόντων. »

Τὴν δὲ ἐν τῇ Ἰταλικῇ χώρᾳ, καὶ ἰδίως τῇ Τυρρηνικῇ ὑπαρξίν τῶν Πελασγῶν, μαρτυρεῖ καὶ Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεὺς καὶ ὁ μνησθεὶς Γεωγρ. Σκύμνος.

« Μετὰ τὴν Λιγυστικὴν Πελασγοὶ δ' εἰσὶν οἱ

» Πρώτερον κατοικήσαντες ἐκ τῆς Ἑλλάδος

» Κοινὴν δὲ Τυρρηνοῖσι χώραν νεμόμενοι ».

ὡς καὶ ὁ ἕτερος Γεωγράφος Διονύσιος ὁ Περιηγητῆς.

« Τυρρῆνοι μὲν πρῶτ' ἐπὶ δὲ σφίσι φυλα Πελασγῶν,

» Οἵποτε Κυλλήνηθεν ἐφ' Ἑσπερίαν ἄλα βάντες,

» Αὐτόθι νηήσαντο σὺν ἀνδράσι Τυρρηνοῖσι ».

Ἔτεροι τέλος μεταγενέστεροι ὡς Ἰσαὰκ ὁ Τσέτσης, καὶ ὁ Ὑπομνηματιστῆς τοῦ μνησθέντος Διονύ-

σίου Ευστάθιος, ἀναφέρουν ὅτι Πελασγοὶ κατέκων τὸ πάλαι καὶ τὰς νήσους Λέσβον καὶ Σάμον, διότι καὶ ἡ μὲν καὶ ἡ δὲ ἐκαλεῖτό ποτε Πελασγία.

Οἱ Πελασγοὶ λοιπὸν, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν παλαιῶν τούτων συγγραφέων, ἦσαν πλήθη ἀραιὰ μὲν, πλὴν διεσπαρμένα ἀπὸ τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τῶν Τρωϊκῶν μεθορίων, μέχρι τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Τυρρηνίας. Ποία ὅμως ἦτον ἡ πρώτη αὐτῶν κοίτη, ἢ πόθεν τὸ πρῶτον ὠρμήθησαν, οὐδόλως ἐκ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας φωτιζόμεθα. Ἐν δὲ τῇ ἀπολύτῳ αὕτῃ ἀγνοία καὶ σιωπῇ τῶν ἀρχαίων, ἤθελεν εἶσθαι, νομίζομεν, καθαρὰ ἀπώλεια χρόνου, καὶ ἀσύγγνωστος αὐθάδεια, νὰ δημιουργήσωμεν ἢ ἐξυφάνωμεν ἰδανικὸν καὶ μυθοπλαστικὸν σύστημα, τὸ ὁποῖον ἀπὸ ἀπλᾶς εἰκασίας ἀναχωροῦν, εἰς ὁμοίου εἶδους συμπεράσματα νὰ καταλήγῃ. Ἡμεῖς ἐπιζητοῦμεν γεγονότα, σφριζόμενα εἰς μαρτυρίας ἱστορικᾶς, ἐξ ὧν προκύπτει καὶ ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια· καὶ τοιαῦτα μέχρι τοῦδε συνελέξαμεν, καταδεικνύοντα τὴν ἀδιαφιλονείκητον μόνον ὑπαρξίν καὶ διασπορὰν τῶν Πελασγῶν. Ἄς ἴδωμεν ἤδη ἂν ἦναι καὶ ἕτερα, ἐπιβεβαιουῦντα καὶ τὸν ἰδιάζοντα αὐτῶν χαρακτήρα, καὶ τὸν κατεχόμενον καὶ μεταδιδόμενον εἰς τὰς οἰκουμένας ὑπ' αὐτῶν χώρας πολιτισμὸν.

Ἡ γλῶσσα, ἣν οἱ Πελασγοὶ ὠμίλουν εἶναι ἄδηλος. Ὅσα δὲ πλέκωσι περὶ αὐτῆς ἢ περὶ τοῦ ἀδομένου Πελασγικοῦ ἀλφαβήτου μεταγενέστεροι ἀπὸ τὸν Ἡρόδοτον συγγραφεῖς, εἶναι ὅλα εἰκασίαι, ὑφάσματα φαντασίας καὶ λέξεις κεναί, ἢ τὸ πολὺ εὐφυεῖς ἐπιδείξεις ἀρχαιολογικῆς πολυμαθείας, διότι ὁ πατὴρ αὐτὸς τῆς ἱστορίας ὁμολογεῖ σαφῶς ὅτι ἀγνοεῖ τίνα ὠμίλουν γλῶσσαν οἱ Πελασγοί. « Ἦν τινα δὲ γλῶσ-

» σαν ἦσαν οἱ Πελασγοί, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως εἶπαι. » Τοῦτο μόνον λέγει ὅτι ἡ γλῶσσά των ἦτον βάρβαρος. « Ἦσαν οἱ Πελασγοὶ βάρβαρον γλῶσσαν ἰέντες. » Εἰς τοιοῦτον δὲ βαθμὸν ἦτο βάρβαρος, ὥστε οὐ μόνον οἱ Ἕλληνες ἅμα ἐξ αὐτῶν ἀπηλλάγησαν ἀπέμαθον καὶ τὴν γλῶσσαν, ὡς μὴ ἐπηρεασθέντες τὸ παράπαν ἐξ αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ οἱ ἴδιοι Πελασγοὶ πρὸς ἀλλήλους δὲν ἐννοοῦντο, διότι οὔτε οἱ Κρηστωνιῆται τῆς ἐν Θράκῃ Κρηστώνης, οὔτε οἱ Πλακιηνοὶ τῆς ἐν Ἑλλησπόντῳ Πλακίης, ἦσαν ὁμόγλωσσοι μὲ τοὺς ἐτέρους περιοικοῦντας Πελασγοὺς. « Τὸ Ἀττικὸν ἔθνος » ἐὸν Πελασγικὸν, ἅμα τῇ μεταβολῇ τῇ εἰς Ἑλληνας, καὶ τὴν γλῶσσαν μετέμαθε· καὶ γὰρ δὴ οὔτε » οἱ Κρηστωνιῆται οὐδαμοῖσι τῶν νῦν σφέας περιοικόντων εἰσι ὁμόγλωσσοι, οὔτε οἱ Πλακιηνοὶ σφίσι » δὲ ὁμόγλωσσοι. » Τοῦτο ἀποδεικνύει ἀριδῆλως, ἢ ὅτι ἦσαν διάφορα γένη πλανώμενα ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα, ἢ ὅτι δὲν εἶχον κοινὴν καὶ στερεὰν γλῶσσαν, ἥτις εἶναι ἐν τῶν κυριωτέρων στοιχείων τοῦ πολιτισμοῦ παντὸς ἔθνους.

Ἡ θρησκεία ἣν ἐπρέσβευον εἶναι ἐπίσης ὀλίγον γνωστὴ, διότι οὐδὲν ἄλλο περὶ αὐτῆς μνημονεύει ἡ ἱστορία, εἰμὴ τὰ ἐν τῇ Σαμοθράκῃ ἀπλῶς ὄργια, καὶ τινὰς ἐν τῇ Δωδώνῃ ἀωνύμους ἱεροτελεστίας. Τὰ μὲν ὄργια τῶν Καβείρων ἢ Κορυβάντων ἐν τῇ Σαμοθράκῃ ἐσυστήθησαν ὑπὸ τῶν Πελασγῶν, ὑφ' ὧν τὰ παρέλαβον καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς ἐξ αὐτῶν ἔμαθον νὰ κατασκευάζωσι τὰ ἀγάλματα τοῦ Ἑρμοῦ ἔχοντα ὄρθα τὰ αἰδοῖα. « Τὴν γὰρ Σαμοθράκην οἶκεον πρότερον » Πελασγοὶ οὔτοι, οἵπερ Ἀθηναῖοισι σύνοικοι ἐγένοντο, καὶ παρὰ τούτων Σαμοθράκικες τὰ ὄργια » παραλαμβάνουσι· ὄρθα ὧν ἔχειν τὰ αἰδοῖα τὰ γάλ-

» ματα τοῦ Ἑρμῆω, Ἀθηναῖοι πρῶτοι Ἑλλήνων μα-
 » θόντες παρὰ Πελασγῶν, ἐποίησαντο ». Ποίας δὲ
 φύσεως ἦσαν τὰ ὄργανα αὐτὰ καὶ τί ἐδιδάσκοντο οὐ
 μυσούμενοι ἀγνοοῦμεν, διότι εἰς οὐδένα ἕτερον ἦτον
 ἐπιτετραμμένον νὰ εισδύσῃ εἰς τὰ ἱερά, εἰμὴ εἰς μό-
 νους τοὺς Καβείρους καὶ τοὺς μουμένους. Ἐὰν δὲ ἐκ
 τῆς ὀλίγον κοσμίας μορφῆς, ἣν ἔδιδον εἰς τὸν Ἑρμῆν,
 μᾶς ἐπιτρέπετο νὰ συμπεράνωμεν, ἠθέλαμεν εἰπεῖ ὅ-
 τι εἰς τὰ ὄργανα αὐτὰ ἐλάτρευον τὰς δυνάμεις τῆς
 φύσεως, διότι τὰ ὄρθα αἰδοῖα ἦσαν ἴσως ἔμβλημα,
 ἐμφαίνον οὐχὶ ἀσεμνόν τι, ἀλλὰ ῥωμαλέαν δημιουργι-
 κὴν δύναμιν, ἐξ ἧς ἀνανεοῦται καὶ διαιωνίζεται ἡ ἀν-
 θρωπότης.

Αἱ δὲ ἀνώνυμοι ἱεροτελεστῖαι εἰς τὸ ἀρχαιότερον
 πάντων τῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ τὸ μόνον κατὰ τὴν ἐπο-
 χὴν τῶν Πελασγῶν Δωδωναῖον μαντεῖον, ἦσαν θυσίαι
 πρὸς Θεοὺς ἀνωνόμους, διότι ἐκτὸς τοῦ Διὸς καὶ τοῦ
 Ἑρμοῦ, οὐδένα ἕτερον ἐγνώριζον κατ' ὄνομα, ἀλλ' ἀ-
 πλῶς τοὺς ὠνόμαζον Θεοὺς, ὡς θέντας ἢ δημιουργή-
 σαντας πάντα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ πράγματα. « Θεοὺς
 » δὲ προσωνόμασαν σφέας ἀπὸ τοῦ ταιούτου, ὅτι τῷ
 » κόσμῳ θέντες τὰ πάντα πρήγματα· ἐπωνυμίαν δὲ
 » οὐδ' οὐνομα ἐποιεῦντο οὐδενὶ αὐτῶ ». Ἡ ἐν Σάμῳ
 Ἡρα, καλουμένη Πελασγία, φαίνεται ὅτι ἔλαβε ται-
 αὐτὴν ἐπωνυμίαν ἐκ τῆς θέσεως, ἣν ποτε ἐκεῖ κατεῖ-
 χον οἱ Πελασγοί, ὡς τὸ ἐν Ἀθήναις τεῖχος τῆς ἀκρο-
 πόλεως. Ἐκ τῶν ἀνωνόμων δὲ αὐτῶν θυσιῶν, καὶ τῆς
 ἀποδιδομένης εἰς τοὺς Θεοὺς σημασίας, ἐπιβεβαιοῦται
 ἔτι μᾶλλον ἡ ἰδέα, ὅτι οἱ Πελασγοὶ ἐλάτρευον τὰς
 δυνάμεις τῆς φύσεως. Ἀκολούθως ὁμοῦς ἔδωκαν καὶ
 εἰς αὐτὰς ὀνόματα, ἅτινα παρέλαβον παρὰ τῶν Αἰ-
 γυπτίων· « ἔπειτα δὲ χρόνου πολλοῦ διεξελθόντος ἐ-

» πύθοντο ἐκ τῆς Αἰγύπτου, ἀπεγμῆνα τὰ ὀνόματα
 » τῶν Θεῶν τῶν ἄλλων ». Καὶ τοσαῦτα μὲν γνωρί-
 ζομεν καὶ περὶ τῆς ὀρησκείας τῶν Πελασγῶν.

Ὡς πρὸς δὲ τὸν βίον καὶ τὰ ἤθη αὐτῶν μανθά-
 νομεν ὅτι, ὁ μὲν βίος ἦτο, κατὰ τὸν Ἀριστοφάνην
 εἰς τὰς Ὀρνιθας, πλανητικὸς, ὅθεν ἐκαλοῦντο παρ'
 αὐτοῦ καὶ Πελαργοί. Τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ ὁ Στράβων·
 « τοὺς Πελασγοὺς διὰ τὸ πλάνητας εἶναι, καὶ δίκην
 » ὀρνέων ἐπιφοιτᾶν, ἐφ' οὓς ἔτυχε τόπους, φασὶ Πε-
 » λαργοὺς ὑπὸ τῶν Ἀττικῶν κληθῆναι ». Τὰς μαρ-
 τυρίας ταύτας ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ Εὐστάθιος εἰς τὰ
 εἰς Διονύσιον τὸν Περιηγητὴν Ὑπομνήματά του·
 « τῶν Πελασγῶν καλουμένων παρ' Ἀττικοῖς καὶ Πε-
 » λαργῶν διὰ τὸ πλανητικόν· πλάνητες γὰρ ἦσαν διὰ
 » πενίαν, καὶ δίκην ὀρνέων ὅποι τύχοι ἐπιφοίτων. »

Τὰ δὲ ἤθη αὐτῶν ἦσαν, κατὰ τὰ ἱστορούμενα ὑπὸ
 τοῦ Ἡροδότου εἰς τὸ κεφ. 137^{ον} τοῦ 7^{ου} βιβλ. ὅλως
 ἄγρια καὶ βάρβαρα, διότι μετωπισθέντες εἰς τὰς ὑπω-
 ρείας τοῦ Ὑμηττοῦ, παραχωρηθείσας εἰς αὐτοὺς ὑπὸ
 τῶν Ἀθηναίων, ἀντὶ τοῦ εἰς τὸ ἄστυ ἐγκαταλειφθέν-
 τος Πελασγικοῦ τεύχους, κατήρχοντο συνεχῶς ἐκεῖ-
 θεν καὶ ἐξύβριζον καὶ ἐκακοποιοῦν τὰς πρὸς ὑδρευσιν
 εἰς τὴν παρὰ τὸν Ἰλισσὸν Ἐνεακρουνον μεταβαι-
 νοῦσας Ἀθηναίας. Ἐκδιωχθέντες δὲ ἕνεκα τῶν κα-
 κοπραγιῶν των τούτων καὶ ἐκ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ
 Ὑμηττοῦ περὶ τὸ 1162 π. χ. κατὰ τὸν Κοραῆν,
 (Ἄτ. Τ. 3) κατήχθησαν εἰς τὰς νήσους Ἴμβρον καὶ
 Λήμνον. Πνέοντες ὁμοῦς τὰ μένεα κατὰ τῶν Ἀθη-
 ναίων, ἐκαιροφυλακτοῦσαν ν' ἀντεδικηθῶσι κατ' αὐ-
 τῶν. Δράξαντες λοιπὸν τὴν περίστασιν καθ' ἣν αἱ
 γυναῖκες τῶν Ἀθηναίων ἤγον τὴν ἑορτὴν τῆς Ἀρτέ-
 μιδος εἰς τὴν παρὰ τὸ Λαύριον πόλιν τῆς Βραυρῶ-

νος, ὤρμησαν αἴφνης ἕκτινος παρακειμένου λιμένος, ὅπου ἐνέδρευον μετὰ τῶν πλοίων των, καὶ ἀρπάσαντες ἱκανὰς γυναῖκας, μετήγαγον αὐτὰς εἰς τὴν Ἀῆμνον καὶ τὰς μετεχειρίζοντο ὡς παλλακὰς. Ἀπολαύσαντες δὲ καὶ τέκνα ἐξ αὐτῶν, καὶ παρατηροῦντες ὅτι ταῦτα ἀνδρωθέντα, καὶ διδασκόμενα ὑπὸ τῶν μητέρων των, περιεφρόνουν τὰ τῶν Πελασγιωτίδων γυναικῶν, κατέσφαξαν αὐτὰ δι' ἀπάτης νύκτα τινὰ μετὰ τῶν μητέρων των· ὅθεν ἐπεκράτησεν ἀκολούθως ἡ παροιμία εἰς τὴν Ἑλλάδα, τοῦ νὰ ὀνομάζωνται πᾶσαι αἱ κακαὶ πράξεις *Ἀήμνεια ἔργα*. Τότε κατελθὼν ὁ Μηλιτιάδης μεθ' ἱκανῶν πλοίων εἰς τὴν Ἀῆμνον, ἐτιμώρησε καὶ ἐξώσε καὶ ἐκείθεν, καὶ ἐκ τῶν παρακειμένων νήσων τοὺς Πελασγοὺς. Οὗτοι δὲ φαίνεται ὅτι ἦσαν οἱ τελευταῖοι, διότι ἕκτοτε ἐξέλειψαν καὶ ἐκ παντός τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους. Τοιοῦτοι ἦσαν καὶ κατὰ τὸν βίον καὶ κατὰ τὰ ἦθη οἱ Πελασγοί.

Ἀπερχόμενοι δὲ καὶ ἐγκαταλείποντες τὴν Ἑλλάδα, τίνα ἔχνη πολιτισμοῦ ἄφησαν εἰς αὐτήν; — Ὅποια συνήθως ἄφιναν καὶ περὶ τὸν μεσαιῶνα τὰ πλανώμενα ἄγρια ἢ βάρβαρα Σκανδιναυικὰ στίφη εἰς τὰς χώρας ἐξ ὧν διήρχοντο· ἀντὶ σημείων ἀναμορφωτικῶν, ἔχνη θλιβερῶν ἀναμνήσεων, ἢ κατὰ τὸν Εὐριπίδην,

« ἀντὶ φιλότατης μορφῆς

» Σποδὸν τε καὶ σκιάν ἀνωφελῆ. »

Ἐκτός ἂν θεωρήσωμεν ὡς ἐκπολιτιστικὰ σπέρματα τὰ ὄργια τῶν Καβείρων, τὰ ὀρθὰ αἰδοῖα τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τὰς ἐν Δωδώνῃ θυσίας ἀωνύμων θεῶν. Πλὴν τοιοῦτου ἢ παρομοίου εἶδους σπέρματα οὐ μόνον ἀπαντῶνται εἰς ὅλα ἐν γένει τὰ πρωτογενῆ καὶ ἀπολίτευτα

ἔθνη, εἰς τὰ ὁποῖα συμπεριλαμβάνεται βεβαίως ἐν τῇ ἀρτιγενήσει του καὶ τὸ Ἑλληνικόν, ἀλλ' ἤθελον καὶ ἄλλως ὁμοιάζει μὲ σταγῶνας ὕδατος πεσοῦσας ἐντός ἀπεράντου Ὀκεανοῦ, αἵτινες οὔτε τὸν ὄγκον τούτου αὐξάνουν, οὔτε ἔχνη ἐπ' αὐτοῦ ἐντυπώνουν. Πᾶσα ἐτέρα ἐπὶ τοῦ προκειμένου δοξασία εἶναι πλάνη καὶ μῦθος, ἢ πρόληψις τυφλῶς καὶ ἄνευ ἐρεύνης διαδεχομένη.

Μετὰ τοὺς Πελασγοὺς ἔπονται αἱ γνωσταί, καὶ κατὰ τινὰς ἀμφίβολοι, ἐξ Αἰγύπτου, Φοινίκης καὶ Φρυγίας μεταναστεύσεις, διότι ἐκ τῶν ἄλλων Ἀνατολικῶν ἐθνῶν τοιαύτας δὲν γνωρίζομεν, ἐκτός τῆς μεταγενεστέρας εἰσβολῆς τῶν Περσῶν, ἐξ ἧς ἡ Ἑλλάς ἀπήλαυσε, καὶ εἰς τὴν θριαμβευτικῶς ἀνταπέδωκε πῦρ καὶ σίδηρον. Πρώτη λοιπὸν ἐκ τῶν εἰρημένων μεταναστεύσεων ἐχρημάτισεν ἡ ἐξ Αἰγύπτου τοῦ Κέκροπος καταπλεύσαντος ἐν τῇ Ἀττικῇ· δευτέρα ἡ ἐκ Φοινίκης τοῦ Κάδμου, ἀφιχθέντος ἐν τῇ Βοιωτίᾳ· τρίτη ἡ ἐξ Αἰγύπτου ἐπίσης τοῦ Δαναοῦ, ἀποδιβασθέντος ἐν τῇ Ἀργεῖᾳ χώρᾳ· καὶ τετάρτη ἡ ἐκ Φρυγίας τοῦ Πέλοπος, ἐγκατασταθέντος ἐν τῇ Ἠλείᾳ. Ἀπασαὶ δὲ ἐξετελέσθησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς 15ης καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς 16ης ἑκατονταετιρίδος πρὶν Χριστοῦ. Ἄς ἐξετάσωμεν ὁμοῦ τὰς δύο Αἰγυπτιακὰς μεταναστεύσεις, καὶ πρώτην τὴν τοῦ Κέκροπος.

Ἐὰν καὶ ἡμεῖς ἐπαναλάβωμεν ἀπλῶς καὶ ἄνευ τιμῆς κριτικῆς ἐρεύνης, ὅ,τι καὶ ἕτεροι παρὰ τῶν προκατόχων των ἐπανελάβον περὶ τῆς καταστάσεως τῶν κατοίκων τῆς Ἀττικῆς ἐν τῇ ἐποχῇ τῆς ἀφίξεως τοῦ Κέκροπος, δφείλομεν ἐξ ἅπαντος νὰ βεβαιώσωμεν ὅτι ἡ κατάστασις αὐτῶν ἦτον ὅλως βάρβαρος καὶ ἄγρια, καὶ ὅτι ζῶντες διεσπαρμένοι εἰς τὰ δάση δίχην κτη-

νῶν καὶ τρεφόμενοι ὑπὸ τῶν ἀγρίων καρπῶν τῆς φύσεως, ἐξημερώθησαν καὶ συνήλθον εἰς κοινωνικὸν βίον ὑπὸ τῶν προτροπῶν καὶ τῶν ἐκπολιτιστικῶν μέσων τοῦ θεσμοφόρου Κέκροπος. Πλὴν τὸ νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι οἱ πρῶτοι τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος κάτοικοι ὑπῆρξαν ποτε βάρβαροι καὶ βαλανοφάγοι, ἢ τοιοῦτοι ὅποιοι καὶ οἱ πρῶτοι κάτοικοι ἄλλων ἤδη πεπολιτισμένων ἐθνῶν, τοῦτο οὐδόλως ἤθελεν εἶσθε παράλογον ἢ ἐναντίον τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων, διότι πάντα τὰ πρωτογενῆ ἔθνη διήλθον κατὰ μᾶλλον ἢ ἥττον νηπιώδη τινὰ καὶ ἀγρίαν κατάστασιν. Ὅτι ὅμως ἀμφισβητοῦμεν καὶ ὅλως μάλιστα ἀποκρούομεν εἶναι, ὅτι ἐν τῇ ἐποχῇ τοῦ Κέκροπος οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς ἦσαν, καὶ ὅποιοι ὑπὸ τῆς ἤδη ἐπικρατοῦσης κοινῆς καὶ πεπλανημένης προλήψεως πιστεύονται, ἦτοι κτηνόβοι καὶ βαλανοφάγοι.

Καὶ τῶνόντι. Ὁ Κέκρωψ ἀφίχθη εἰς τὴν Ἀττικὴν μετὰ 200 σχεδόν ἔτη ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῶν Πελασγῶν. Ἐὰν δὲ ἐν τῇ ἐποχῇ τούτων οἱ Ἀθηναῖοι ἐβασιλεύοντο ὑπὸ τοῦ Κραναοῦ, ἐξ οὗ ὠνομάζοντο καὶ Κραναοὶ, καὶ ἀκολούθως Πελασγοὶ ἐκ τῶν Πελασγῶν, ὡς ἀποφαίνεται ὁ Ἡρόδοτος, « Ἀθηναῖοι δὲ ἐπὶ μὲν Πελασγῶν ἐχόντων τὴν νῦν Ἑλλάδα καλεομένην, ἦσαν Πελασγοὶ, οὐνομαζόμενοι Κραναοὶ, » ὀφείλομεν ἐξ ἀνάγκης νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι ἔζων βίον κοινωνικὸν καὶ ὅτι κατεῖχον βαθμὸν τινὰ πολιτισμοῦ, καθόσον μάλιστα παρεδέξαντο καὶ τὰ ὄργια, καὶ τὸ Δωδωναῖον χρηστήριον καὶ τὴν μορφήν τοῦ Ἑρμοῦ τῶν Πελασγῶν, καὶ καθόσον οὗτοι ἰδρύσαντο τεῖχος εἰς τὸ ἄστυ, τὸ ὅποion ἀποδεικνύει τὴν ἐντὸς πόλεων κοινὴν συμβίωσιν τῶν κατοίκων καὶ γινώσιν τινὰ τεχνῶν. Ἐκ δὲ τῆς ἐποχῆς ταύτης τῶν Πελασγῶν

μέχρι τοῦ Κέκροπος, δὲν θὰ ἀναγνώρισωμεν προσέτι καὶ τινὰ πρόδον εἰς τὸ πνεῦμα καὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν Ἑλλήνων; Καὶ διατί ὄχι; — Ἐὰν δὲ ἐκ τῶν ὑστέρων καταπληκτικῶν ἔργων των δὲν θελήσωμεν νὰ τὴν συμπεράνωμεν, ὀφείλομεν τούλάχιστον ἐκ τῆς ἐξώσεως, ἢ ἔστω καὶ τῆς συγχωνεύσεως τῶν Πελασγῶν, ἀδιστακτικῶς νὰ τὴν ὁμολογήσωμεν, διότι οὗτοι δὲν ἤθελον ἐκλείψει ἐκ τῆς Ἑλλάδος, ἂν δὲν ὑπέκυπτον εἰς ἀνώτερον καὶ προοδευτικώτερον ἀπὸ τὸν ἰδικόν των πολιτισμὸν.

Πλὴν ὁ πολιτισμὸς οὗτος ἐπιβεβαιοῦται καὶ ὑπὸ ἑτέρων μαρτυριῶν καὶ γεγονότων, προγενεστέρων καὶ συγχρόνων τοῦ Κέκροπος. Ἡ σύστασις τοῦ συμβουλίου τῶν Ἀμφικτυόνων, ἂν καὶ ὑπὸ τοῦ Στράβωνος ἀποδίδεται εἰς τὸν Ἀκρίσιον, μεταγενέστερον τοῦ Κέκροπος, εἶναι ὅμως πολὺ ἀρχαιότερα, διότι κατὰ τὰ χρονικὰ τῆς Πάρου ἀνέρχεται εἰς τὴν 16^{ην} ἑκατονταετηρίδα π. χ. ἦτοι εἰς ἐποχὴν προγενεστέραν, ἢ τούλάχιστον σύγχρονον τῆς τοῦ Κέκροπος, ὡς ἦτο καὶ ὁ ἰδρυτὴς αὐτοῦ καὶ υἱὸς τοῦ Δευκαλίωνος Ἀμφικτύων. Εἰς τὸ Συμβούλιον λοιπὸν τοῦτο, τὸ σύγχρονον ἔστω τοῦ Κέκροπος, συνέδρευον οἱ ἀντιπρόσωποι δώδεκα Ἑλληνικῶν πόλεων, οἵτινες δὲν πιστεύομεν νὰ ἦσαν καὶ αὐτοὶ βαλανοφάγοι.

Ὅταν ὁ Κέκρωψ ἀφίχθη εἰς τὴν Ἀττικὴν, οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἦσαν ἤδη καθηρτισμένοι εἰς συνοικίας εἰς διάφορα μέρη τῆς χώρας, ὅθεν καὶ ἐκ τῆς θέσεως, ἢ καὶ ἐκ τῶν προτέρων ὀνομάτων τῆς Ἀττικῆς, εἶχον λάβει καὶ τὴν ἐπωνυμίαν αἱ τέσσαρες τότε φυλαὶ, ὡς ἀναφέρει καὶ ὁ Εὐστάθιος εἰς τὰ πρὸς Διονύσιον τὸν Περιηγητὴν σχόλιά του, διότι ἄλλη μὲν ἐκαλεῖτο Παραλία, ἄλλη δὲ Ἀκταία, καὶ ἑτέρα κατὰ τὸν

Σουίδαμ Κεκροπίς ἀπὸ τοῦ Κέκροπος, ἐξ ἧς ἴσως καὶ ὁ Ἡρόδοτος, ἐπεκτείνει εἰς ὅλους τοὺς Ἀθηναίους τὸ ὄνομα, διότι λέγει ὅτι οἱ πρότερον Κραναοὶ καὶ Πελασγοὶ, ὠνομάσθησαν Κεκροπίδαι, καὶ ἀκολούθως Ἀθηναῖοι καὶ Ἴωνες. « Ἐπὶ δὲ Κέκροπος βασιλεύς » ἐπεκλήθησαν Κεκροπίδαι, ἐκδεξαμένου δὲ Ἐρεχθέως » τὴν ἀρχὴν Ἀθηναῖοι μετουνομάσθησαν. . . . ἀπὸ Ἴωνος δὲ Ἴωνες. » Ἐκ τῶν μαρτυριῶν λοιπὸν καὶ τῶν γεγονότων τούτων, καθίσταται πρόδηλον, ὅτι οὔτε οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς, οὔτε οἱ λοιποὶ Ἕλληνες ἦσαν ἐπὶ Κέκροπος ἄγριοι καὶ κτηνόβιοι, ὡς ἡ κοινὴ καὶ πεπλανημένη πρόληψις, καὶ ἰδίως οἱ Δυτικοὶ συγγραφεῖς καταφάσκουσιν. Ἀλλὰ τίνα τέλος, ἐρωτώμεν, σπέρματα πολιτισμοῦ εἰσήγαγεν ὁ Κέκροψ ἐκ τῆς Αἰγύπτου, ἧτις εἶχε βεβαίως πολιτισμὸν τινα, καίτοι περιωρισμένον ὡς ἐκ τῆς ἱερογλυφικῆς γλώσσης καὶ τῆς ἐπικρατούσης ἱερατικῆς τάξεως;

Ἐὰν ἀκούσωμεν καὶ ἐνταῦθα τὴν ἐσφαλμένην κοινὴν πρόληψιν, θέλομεν ἐπαναλάβει, ὅτι ὁ Κέκροψ μετήνεγκεν ὡς θεσμοφόρος εἰς τὴν Ἀττικὴν τὸν νόμιμον γάμον, ἐδίδαξε τὴν γεωργίαν, ἐσύστησε πόλεις καὶ κόμας, καὶ ἔδωκε νέαν μορφήν εἰς ἅπασαν τὴν χώραν. Πλὴν πάντα ταῦτα ἄρδην ἀνασκευάζονται ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ἱστορικῶν μαρτυριῶν, διότι καὶ πρὶν τοῦ Κέκροπος ὑπῆρχον ἐν τῇ Ἀττικῇ καὶ βασιλεῖς, καὶ πόλεις, καὶ κῶμαι, αἵτινες ἀναμφιλέκτως καταδεικνύουν τὸν κοινωνικὸν βίον τῶν κατοίκων· βίος δὲ κοινωνικὸς ἀνευ νομίμου γάμου, ἤτοι ἰδίας συζύγου, βιομηχανίας τινός, καὶ θρησκείας, δὲν δύναται νὰ ἐννοηθῇ. Ἐνεκα τούτου ἴσως μάλιστα ἐσώζετο καὶ παράδοσις, ἣν ἀναφέρει ὁ μνησθεὶς Εὐστάθιος ὅτι, « ὁ Κέκροψ ἐλθὼν εἰς Ἑλλάδα καὶ

» τὸν βῆρβαρον Αἰγυπτιασμὸν ἀφείς, χρηστοὺς ἀνελάβετο τρόπους πολιτικούς. » Ὡστε λοιπὸν ἀντὶ τῆς ἐκπολιτίσης, ἐπολιτίσθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων.

Ἄλλως τε καὶ αἱ πρῶται γνώσεις τῆς γεωργίας ἀποδίδονται εἰς τὴν Δήμητρα καὶ τὸν υἱὸν τοῦ αὐτόχθονος Κελεοῦ Τριπτόλεμον· τὰ δὲ ὀνόματα τῶν Θεῶν, ἐκτὸς ὀλίγων, εἶναι ὅλα ἴδια τῆς Ἑλληνικῆς χώρας, διότι ἂν καὶ οἱ Αἰγύπτιοι, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος, κατέφασκον ὅτι ἐξ αὐτῶν μετηνέχθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὁ ἴδιος ὁμοῦς ἱστορικός, ἀναγνωρίζει ἐφευρετὰς τῆς Θεογονίας καὶ ἐπωνυμίας τῶν Θεῶν τὸν Ὅμηρον καὶ τὸν Ἡσίοδον. » Ἡσίοδον γὰρ » καὶ Ὅμηρον ἠλικίην τετρακοσίοισι ἔτεσι δοκέω μεῦ » πρεσβυτέρους γενέσθαι, καὶ οὐ πλέοσι· οὗτοι δὲ » εἰσι οἱ ποιήσαντες Θεογονίαν Ἑλλησι, καὶ τοῖσι » θεοῖσι τὰς ἐπωνυμίας δῶντες, καὶ τιμὰς τε καὶ » τέχνας διελόντες, καὶ εἶδεα αὐτῶν σημήναντες » Ὡστε δυνάμεθα μὲν νὰ εἰκάσωμεν ὅτι ὁ Κέκροψ ὡς ἐξερχόμενος ἀπὸ χώραν ἔχουσάν τινα πολιτισμὸν, καὶ βασιλεύσας, ἔστω, ἐπὶ τῆς Ἀττικῆς, ἐπήνεγκεν ἴσως καὶ τινὰς μεταβολὰς, οὐχὶ ὁμοῦς ὅτι ἐξήγαγε καὶ τοὺς κατοίκους αὐτῆς ἐξ ἀγρίας καὶ κτηνοβίου καταστάσεως, καὶ ὅτι μετέδωκεν εἰς αὐτοὺς τὰ πρῶτα σπέρματα τοῦ πολιτισμοῦ· τοῦτο ὡς ἀπεδείξαμεν εἶναι καθαρὰ πλάνη, καὶ πρόληψις ὅλως σαθρὰ καὶ ἀνυπόστατος.

Ὁ δὲ ἕτερος ἐξ Αἰγύπτου μετανάστης Δαναός, ὅστις εἶτε καταδιωκόμενος ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Αἰγύπτου, εἶτε ὡς ἔλκων τὸ γένος ἐκ τῆς Ἰοῦς, πρὸς ἀνάκτησιν ἀξιουμένης προγονικῆς κληρονομίας, κατήχθη εἰς τὸ Ἄργος, εὗρεν ἐπίσης χώραν καὶ πόλιν καλῶς κατηρτισμένας, καὶ εἰς τινα βαθμὸν πολιτι-

σμοῦ προηγήμενας, διότι ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῆς Ἰῶς Ἰνάχου πρώτου βασιλέως τοῦ Ἄργους μέχρι τοῦ Γελάνορος, τὸν ὁποῖον διεδέξατο ὁ Δαναός, παρήλθον ἐπέκεινα τῶν ἐξ διαδόχων, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων ἡ Ἀργεῖα χώρα εἶχεν ἀρκούντως ἀναπτυχθῆ. Ὡστε ὁ Δαναός παρέλαβεν αὐτὴν ἐξημερωμένην, καὶ ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς εἰς πολιτισμὸν τινα προωδευμένην. Ἄλλοτε δὲ δὲν γνωρίζομεν νὰ εἰσῆγαγεν ἐκεῖ ἀπὸ τὴν τῆς Δήμητρος ἑορτὴν τῶν Θεσμοφορίων, ἦν κατὰ τὸν Ἡρόδοτον ἐδίδαξαν αἱ θυγατέρες αὐτοῦ εἰς τὰς Ἀργεῖας, καὶ τότε καλουμένας Πελασγιώτιδας, γυναῖκας. « Αἱ Δαναοῦ θυγατέρες ἦσαν, αἱ τὴν » τελετὴν ταύτην ἐξ Αἰγύπτου ἐξαγαγοῦσαι καὶ διδάξασαι τὰς Πελασγιώτιδας γυναῖκας. » Ἴδου λοιπὸν καὶ τοῦ Δαναοῦ ὄλος ὁ ἐν Ἀργεῖ εἰσαχθεὶς πλειότερος πολιτισμὸς. Ἄς διαλάβωμεν τῶρα καὶ περὶ τοῦ ἐκ Φρυγίας μετανάστου Πέλοπος.

Οὗτος νομίζομεν ὅτι πλειότερον μᾶλλον ἔμαθε, παρ' ὅ,τι εἰσῆγαγεν ἐν τῇ Ἠλείᾳ χώρᾳ, διότι ἂν παραδεχθῶμεν ὅτι τότε ἡ Φρυγία εἶχε τινα πολιτισμὸν, δὲν δυνάμεθα ν' ἀρνηθῶμεν, ὅτι καὶ ἡ Ἠλεία εἶχεν, ἂν οὐχὶ ἀνώτερον, τοῦλάχιστον ἴσον, καθότι ἐβασίλευεν ἐν τῇ πόλει αὐτῆς Ἥλιδι ἢ κατ' ἄλλους Πίσση, ὁ Οἰνόμαος, ὅστις ἔχων μονογενῆ θυγατέρα, τὴν Ἰπποδάμειαν, εἶχε θέσει ὡς ἄθλον αὐτὴν καὶ τὸ βασίλειόν του, εἰς ὃν τινα ἤθελε τὸν νικήσει εἰς διφρηλατικὸν ἀπὸ τῆς Ἥλιδος μέχρι τοῦ Ἴσθμοῦ ἀγῶνα. Ἐκ πολλῶν δὲ ἠττηθέντων, μόνος ὁ Πέλοψ διαφθείρας τὸν ἠνίοχον τοῦ Οἰνομάου Μυρτίλον, ἐπέτυχεν ν' ἀναδειχθῆ νικητῆς, καὶ νυμφευθεὶς τὴν Ἰπποδάμειαν, νὰ διαδεχθῆ καὶ τὸν Οἰνόμαον εἰς τὴν βασιλείαν. Ἐκτοτε καὶ ἅπαντα ἡ Χερσονήσος, καλουμένη

πρότερον Ἀπία, μετωνομάσθη ἐξ αὐτοῦ Πελοπόννησος. Ὁ Πέλοψ λοιπὸν κατελθὼν εἰς τὴν Ἠλείαν, δὲν εὔρεν ἀγρίαν χώραν καὶ ἀγρίους κατοίκους, τοὺς ὁποίους μετήγαγεν εἰς πολιτισμὸν, ἀλλ' εὔρε καὶ ἐνταῦθα βασιλέα, καὶ πόλεις, καὶ δίφρους, καὶ ἀγῶνας καὶ ὁδοὺς πρὸς ἀμαξηλασίαν, ἅτινα ἅπαντα σαφῶς καταμαρτυροῦν προὔπαρχοντα καὶ ἀναλόγως προωδευμένον πολιτισμὸν. Ἴσως καὶ ὁ μετανάστης οὗτος προσέθηκε καὶ τὰ ἰδικά του κεφάλαια, πλὴν δὲν μετήνεγκε βεβαίως καὶ τὰς πρώτας γνώσεις τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἄς διεξέλθωμεν τέλος καὶ τὴν ἐκ Φοινίκης μετανάστευσιν τοῦ Κάδμου. Οὗτος ἦτον υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἀγήνορος, τοῦ ὁποίου ἡ χώρα ὡς βασιλευομένη καὶ εἰς πόλεμον διατελοῦσα μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Κρήτης Ταύρου, κατεῖχε βεβαίως καὶ βαθμὸν τινα πολιτισμοῦ. Ὁ Κάδμος ὁμοῦς ἀναχωρῶν ἐξ αὐτῆς, δὲν κατήρχετο ὡς μετανάστης καὶ ἄποικος εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ πρὸς ζήτησιν τῆς ἀδελφῆς του Εὐρώπης ἦν εἶχεν αἰχμαλωτίσει καὶ μεταφέρει εἰς Κρήτην ὁ βασιλεὺς αὐτῆς Ταῦρος. « Ἀγήνορος δὲ ἡ Εὐρώπη » θυγάτηρ, λέγει ὁ Εὐστάθιος εἰς τὰ σχόλια τοῦ Διονυσίου, ἦν ὁ τῆς Κρήτης βασιλεὺς Ταῦρος ἐλήσατο, ναυμαχίᾳ τὴν Τύρον ἐλών. » Καὶ ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει ἐπίσης εἰς τὸ 1^{ον} βιβλίον τῶν ἱστοριῶν του. « Ἑλλήνων τινὰς φασὶ τῆς Φοινίκης εἰς Τύρον » προσχόντας, ἀρπάσαι τοῦ βασιλέως τὴν θυγατέρα » Εὐρώπην· εἶσαν δ' ἂν οὗτοι Κρήτες. » Λοιπὸν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Κάδμου ὑπῆρχε συστημένον βασίλειον καὶ ἐν Κρήτῃ, τὸ ὁποῖον εἶχε καὶ στόλον καταπλεύσαντα εἰς τὴν Φοινίκην καὶ ἐκπορθήσαντα τὴν Τύρον· ἦτο δηλ. εἰς ἰσόβαθμον τοῦλάχιστον μὲ ταύ-

την πολιτισμόν. Περιηγούμενος δὲ ὁ Κάδμος ἀσφαλῶς τὴν Ἑλλάδα πρὸς ἀνέυρεσιν τῆς ἀδελφῆς του, καὶ μὴ εὐρίσκων αὐτήν, δηλ.: μὴ ἐπιτυχάνων νὰ τὴν ἐλευθερώσῃ, κατήχη ἐπὶ τέλους χρηστηριασθεὶς ὑπὸ τοῦ Δελφικοῦ μαντείου εἰς τὴν χώραν τῆς Βοιωτίας. « Κάδμου τε τοῦ Τυρίου, λέγει ὁ Ἡρόδοτος, καὶ τῶν » σὺν αὐτῷ ἐκ Φοινίκης, ἀπικομένων ἐς τὴν νῦν Βοιωτίαν καλουμένην χώραν. » Ἐνταῦθα οἰκοδομήσας τὴν ἀκρόπολιν τῶν Θηβῶν, ἣν ἐκ τοῦ ὀνόματός του ἐκάλεσε Καδμείαν, ἣ κατ' ἄλλους αὐτὴν τὴν πόλιν τῶν Θηβῶν, ἀνηγορεύθη καὶ βασιλεὺς αὐτῆς. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἡ οἰκοδομή ταύτης, ἀνήρχετο εἰς προγενεστέραν ἐποχὴν, τὴν τοῦ Ὠγύγου, ὡς τὸ μαρτυρεῖ καὶ ἡ μία ἐκ τῶν ἐπτὰ αὐτῆς πυλῶν, ἣτις ἐκαλεῖτο Ὠγυγία.

Μεταξὺ δὲ τῶν τότε συνοδευόντων Φοινίκων τὸν Κάδμον, ἦσαν, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, καὶ οἱ καλούμενοι Γεφυραῖοι, ἐξ ὧν πολλὰ ἔμαθον οἱ Ἕλληνες καὶ αὐτὰ εἰσέτι τὰ γράμματα, ἅτινα, ὡς εἰκάζει ὁ ἴδιος ἱστορικός, ἦσαν πρότερον ἄγνωστα. Πλὴν μετὰ ταῦτα οἱ περιοικοῦντες ἐκεῖ ἐκ τῶν Ἑλλήνων Ἴωνες, μεταρρυθμίσαντες αὐτὰ κατὰ τὸν ἦχον καὶ τὸν τόνον, ὀλίγον πλέον τὰ πρῶτα μετεχειρίζοντο. Τὰ Καδμήϊα αὐτὰ γράμματα λέγει ὅτι εἶδε καὶ αὐτὸς ὁ Ἡρόδοτος εἰς τὸ ἱερόν τοῦ Ἴσμηνίου Ἀπόλλωνος, ἐξ ὧν τὰ πλεῖστα ἦσαν ὅμοια μὲ τὰ Ἴωνικά. « Περιόικεον δέ σφεας τὰ πολλὰ τῶν χώρων τοῦτον τὸν » χρόνον Ἑλλήνων Ἴωνες, οἱ παραλαβόντες διδαχῆ » παρὰ τῶν Φοινίκων τὰ γράμματα, ἃ ἅπαντες χρέονται Φοίνικες, μεταρρυθμίσαντές σφεων ὀλίγα » ἐχρέοντο. Εἶδον δὲ καὶ αὐτὸς Καδμήϊα γράμματα » ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Ἴσμηνίου, τὰ πολ-

» λὰ ὅμοια ἔόντα τοῖσι Ἴωνικοῖσι. » Λοιπὸν ὁ Κάδμος κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἱστορικοῦ τούτου, εἰσήγαγε τὰ Φοινίκια γράμματα εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔστω. Πλὴν τὰ γράμματα ταῦτα, οἱ Ἴωνες τὰ μετέπλασαν Ἑλληνικά, διότι μετέβαλον καὶ τὸν ἦχον καὶ τὸν ῥυθμόν, « μετὰ δὲ χρόνου προβαίνοντος, ἅμα τῆ » φωνῆ μετέβαλον καὶ τὸν ῥυθμόν τῶν γραμμάτων. » Ἐφησαν δὲ μόνον ἴσως τὸ σχῆμα, τὸ ὅποιον ὁμοίαζε μὲ τὸ τῶν Ἴωνικῶν, ἤτοι τὰ ἀλλότρια πλέον ἐξέλειψαν καὶ ἀπέμειναν μόνον τὰ Ἑλληνικά ψιφία, ὥστε κατ' οὐδὲν ἐκεῖνα ἐχρησίμευσαν ὡς πρὸς τὴν μόρφωσιν τῆς γλώσσης καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ, διότι ἀνέκαθεν ὡς πρὸς τὰ ἔργα ταῦτα ἦσαν τὰ Ἴωνικά. Ἄλλως τε δὲ τὰ Καδμήϊα γράμματα, δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν οὐχὶ ὡς πρῶτα σπέρματα ἐν ἀγρία χώρα ριφθέντα, ἀλλ' ὡς προσθήκη τις καὶ νεωτερισμὸς εἰς ὀδεύουσαν ἤδη πρὸς τὸν πολιτισμὸν χώραν, διότι ἡ Ἑλλάς καὶ πόλεις, καὶ συνέδρια τότε εἶχε, καὶ χρηστήρια, καὶ ἀρκοῦσαν ἀσφάλειαν, ὥστε νὰ περιηγῆται αὐτὴν ὁ Κάδμος ἀνενόχλητος, καὶ πάντα ὅσα ὑπῆρχον καὶ κατὰ τὴν προγενεστέραν τοῦ Κέκροπος ἐν τῇ Ἀττικῇ ἄφιξιν.

Ὅλαι λοιπὸν αἱ ἀλλότριαι αὐταὶ μεταναστεύσεις ἢ οὐδὲν, ἢ ὀλίγα εἰσήγαγον πράγματα εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὁμοιάζοντα μὲ τινὰ νεωτερίσματα, τὰ ὅποια καὶ εἰς τὰς ἡμέρας μας ἀφίνουν ἐν τῇ διαβάσει των τινὲς περιηγηταί, καὶ τῶν ὁποίων μετ' ὀλίγον μόλις ἀσθενῆς τις μνήμη διασώζεται. Ἀλλὰ καὶ πλείονα καὶ σημαντικώτερα ἂν παρεδεχόμεθα, οὐδέποτε ἠθέλαμεν ἐκλάβει αὐτὰ καὶ ὡς πρῶτα σπέρματα, πεσόντα εἰς ἀγρίαν ἢ ὄλως βάρβαρον χώραν, διότι ἡμεῖς ἐναργῶς ἀπεδείξαμεν δι' ἱστορικῶν μαρτυριῶν, ὅτι ἡ Ἑλλάς

εἶχεν ἀρκοῦσαν κοινωνικὴν κίνησιν καὶ ὠδεύεν εἰς τὸν πολιτισμὸν, καὶ πρὶν τῶν μεταναστεύσεων ἐκείνων. Ὡστε τὰ ἀρχέγονα στοιχεῖα ἦσαν ἤδη ἐν αὐτῇ αὐτοφυῆ, καὶ οἰκοθεν βαθμηδὸν ἀνεπτύσσοντο μόνα των, ἀνευ ἀλλοτρίων ἐπικουριῶν καὶ εἰσαγωγῶν, ὡς καὶ τῶντι τοσοῦτον θαυμασίως καὶ πρωτοτύπως ἀνεπτύχθησαν, ὥστε ἐγκατέλειψαν πάσας τὰς διαφημιζόμενας ὡς διδασκάλους τῆς Ἑλλάδος ἀλλοτρίας χώρας, εἰς τὴν αὐτὴν ἀρτιγενῆ κατάστασιν, εἰς ἣν ἦσαν καὶ ἐν τῇ ἐποχῇ τῶν μεταναστεύσεων φαινόμενον τοῦτο, τὸ ὁποῖον σαφῶς ἀποδεικνύει ἐξ ἑνὸς μὲν τὴν δραστηρίαν πνευματικὴν κίνησιν, τὴν γόνιμον φαντασίαν, καὶ τὴν πρωτότυπον διάνοιαν τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἐξ ἑτέρου τὴν ἀδράνειαν, τὴν στασιμότητα, καὶ τὸ κοινὸν καὶ περιωρισμένον πνεῦμα τῶν ἀλλοτρίων συγχρόνων των, ἃν εἶχον καὶ τῶντι τινὰ πολιτισμὸν.

Κατὰ τοὺς ἀρχαίους δὲ ἐκείνους χρόνους ἕτεροι ἐν Ἑλλάδι μεταναστεύσεις, ἢ ἑτέρου εἶδους συγχωινωναὶ μετὰ τῶν ῥηθέντων ἢ ἄλλων πεπολιτισμένων ἐθνῶν, δὲν ἐξετελέσθησαν μεταγενεστέρως ἐν τῇ ἐποχῇ τοῦ Σόλωνος, τοῦ Θάλητος, τοῦ Πυθαγόρου, ἐγίνοντο συνεχεῖς καὶ ἀμοιβαῖαι ἀτομικαὶ ἀποδημίαι καὶ περιηγήσεις, πλὴν τὸ ζήτημα δὲν ἀφορᾷ τὰς ἐποχὰς ταύτας, ἀλλὰ τὰς παναρχαίας, περὶ τῶν ὁποίων ἤδη εἶπομεν τὰ εἰκότα. Ἄλλως τε ἡ εἰσαγωγή εἰς ἀπολίτευτα ἔθνη ἀλλοτρίου πολιτισμοῦ, ὡς ἂν οἰκοθεν οὗτος βαθμηδὸν δὲν ἀνελίσσεται, εἶναι ἐξαγόμενον ἢ κατακτήσεως, ἢ δραστηρίων καὶ σταθερῶν μέσων ἐνεργείας, ἢ διηνεκοῦς καὶ πολυχρονίου ἐμπορικῆς ἐπαφῆς μετὰ ἑτέρων πεπολιτισμένων ἐθνῶν, τὰ ὁποῖα τότε μεταδίδουν ἀναγκαίως εἰς ἐκεῖνα, καὶ τὸ χρῶμα καὶ τὴν φυσιογνωμίαν καὶ τὸν τύπον τοῦ πολιτισμοῦ των.

Τοιαύτη ὁμως μεταμόρφωσις οὐδόλως συνέβη εἰς τοὺς Ἕλληνας, διότι καὶ εἰς οὐδεμίαν ποτὲ τοιαύτην κατάκτησιν ὑπέκυψαν, οὔτε ἐμπορικὴν ἢ ἑτέρας φύσεως διαρκῆ καὶ γενικὴν ἐπιμιξίαν ἔλαβον κατὰ τὴν ἀρχαιότητα μετὰ τῶν Ἀνατολικῶν ἐθνῶν. Οἱ ἐν Μυκῆναις καὶ ἐν τῷ χωρίῳ τῆς Ἀττικῆς Σπάτα ἀνακαλυφθέντες ἐσχάτως (1877) τάφοι ὡς καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς εὑρεθέντα ἀρχαῖα, ἅτινα κατὰ τὰς εἰκασίας τινῶν μαρτυροῦν ὀθνεῖαν μᾶλλον ἢ Ἑλληνικὴν καταγωγὴν, καὶ ἰδίως Καρικὴν, ἀναγράφονται καὶ περὶ τὸν 12^{ον} π. χ. αἰῶνα. Πλὴν ἐκτὸς τούτου καὶ οὐδὲν ἱστορικὸν διαχέουσι φῶς ἐπὶ τοῦ προκειμένου, διότι οὔτε οἱ ἀρχαῖοι μνημονεύουν τοιαύτας μεταναστεύσεις, οὔτε ἀναγνωρίζουν Καρικὸν πολιτισμὸν, μεταδίδοντα καὶ ἀλλαγῶν τὰ ἴδια αὐτοῦ σπέρματα. Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὸ πρῶτον ζήτημα, τοῦ ὁποίου ἡ λύσις ἀπέβη ὅλως ἀποφατικῆ.

(ἀκολουθεῖ.)

ΠΡΟΣΦΩΝΗΜΑ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΝ Τῇ ΙΔΙΑΙΤΕΡᾷ ΠΑΤΡΙΔΙ ΜΟΥ ΔΙΑΚΕΚΡΙΜΕΝΟΥΣ ΚΑΙ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΟΥΣ ΤΟΥ ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ ΛΑΤΡΑΣ.

Μεταξὺ τῶν λειψάνων τῆς διασωθείσης μικρᾶς βιβλιοθήκης μου, μ' ἔτυχε ν' ἀπαντήσω καὶ περιοδικόν τι Σύγγραμμα, ἐκδιδόμενον πρὸ ἑνὸς περίπου αἰῶνος εἰς τὴν πόλιν τῶν Μεδιολάγων καὶ ἐπιγραφόμε-

νον ὁ Καφές (il Café). Ἡ περίεργος αὐτῆ ἐπωνυμία εἶναι ἱστορική. Ὅθεν πιστεύω, ὅτι δὲν ἠθέλατε ἀπαξιώσει, ἔντιμοι τοῦ Ἀσκληπιοῦ μύσται, σύντομόν τινα περὶ αὐτῆς ἀφήγησιν.

Κυθηραῖός τις ὀνομαζόμενος Δημήτριος, ἀποδημήσας νέος ἐκ τῆς πατρίδος του περὶ τὰ μέσα τοῦ λήξαντος αἰῶνος, περιήλθε πρῶτον τὴν μικρὰν Ἀσίαν, καὶ ἐμπορευόμενος εἰσεχώρησεν ἀκολούθως καὶ εἰς τὰ ἐνδότερα αὐτῆς μέρη. Μετὰ ἐπίπονον καὶ οὐχὶ βραχυχρόνιον περιπλάνησιν, ἀπῆλθεν ἐκ τῆς Ἀσίας μὲ ἱκανὰ ἐμπορεύματα, καὶ κυρίως μὲ εἶδη καλούμενα ἀποικιακὰ, καὶ κατήχη εἰς τοὺς λιμένας τῆς Ἐνετίας ἐντεῦθεν ὠθούμενος ἐκ τοῦ κοσμοπλανητικοῦ αὐτοῦ πνεύματος, μετέβη εἰς Μεδιόλανα, ὅπου, ἀποφασίσας νὰ ἐγκατασταθῆ, ἐσύστησε καὶ ἴδιον καφενεῖον, ἐκ τοῦ ὁποῦ ἴσως εἰσῆχθη ἐκεῖ τὸ πρῶτον καὶ τὸ ἀρωματικὸν ποτὸν τοῦ καφέ.

Ὁ νεωτερισμὸς οὗτος εἰσαγόμενος παρ' ἀλλοδαποῦ, καὶ ἀλλοδαποῦ μάλιστα Ἑλλῆνος, ἔχοντος καὶ γλῶσσαν, καὶ συμπεριφορὰν, καὶ ἱματισμὸν ὅλως ἀλλότρια καὶ ἀντίθετα πρὸς ἐκεῖνα τῶν ἐγχωρίων, ὡς καὶ τὸ καινοφανές καὶ ἡ ὠραία σκευασία τοῦ ποτοῦ, ἐπροκάλουν φυσικῶ τῷ λόγῳ τὴν συρροὴν ἀπείρου πλήθους πάσης τάξεως, καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἡ φήμη τοῦ καταστήματος ἐπὶ τοσοῦτω ἐγενικεύθη, ὥστε εἰς ἅπασαν τὴν πόλιν ἐκαλεῖτο μὲ τὴν χαρακτηριστικὴν προσωνυμίαν. « Ὁ Καφές τοῦ Ἑλλήνου Διμητρίου. Il Café del Greco Demetrio.

Ἐντὸς δὲ τῶν φοιτῶντων εἰς αὐτὸ τὸ Καφενεῖον, ἦσαν ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν ἡ Ἐταιρία τοῦ Καφέ, καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν εὐπαιδευτῶν καὶ σοφῶν ἀνδρῶν τῶν Μεδιολάνων, καὶ τῆς λοιπῆς Λομβαρδίας, ὡς ὁ Βεκ-

καρίας, οἱ δύο ἀδελφοὶ Βέρραι, ὁ Ἰωσήφ Βισκόντης, ὁ Ἀλφόνσος Λόγκης, ὁ Παῦλος Φρίζης, ὁ Πέτρος Σέκης, ὁ Σεβαστιανὸς Φράντσος καὶ ἕτεροι, οἵτινες τότε ἀπὸ κοινοῦ ἀπεφάσισαν ν' ἀρχίσωσι τὴν ἐκδοσὴν Περιωδικοῦ τινος Συγγράμματος. Τὸ Σύγγραμμα δὲ τοῦτο εἶναι αὐτὸ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐπεγράφη, ὡς προεῖπον, μὲ τὸ εἰσαχθὲν παρὰ τοῦ Δημητρίου ποτόν, Ὁ Καφές. Εἰς αὐτὸ περιέχονται μεταξὺ ἐτέρων ἀντικειμένων, καὶ πλείστα ποικίλαι Διατριβαὶ ἐξαισιῶ πολυμαθείας καὶ πολλῆς ἐμβριθείας· μία ἐξ αὐτῶν εἶναι καὶ ἡ περὶ τοῦ Ἐμβολιασμοῦ τῆς Εὐλογίας Ἱστορικὴ Διατριβή, τῆς ὁποίας ἐξετέλεσα, καὶ ἤδη Σας προσφωνῶ τὴν μετάφρασιν. Πρὶν ὁμως ἀναφέρω τι περὶ αὐτῆς, ὡς καὶ περὶ τῶν αἰτίων, ὧν ἕνεκα ἐπεχείρησα τὴν μετάφρασιν αὐτῆς καὶ νὰ καταλήξω τὸν λόγον ἐπὶ τῆς ἀκεσοδύνου καὶ θεσπεσίας Ἰγμῶν ὑπουργίας, ἐπιτρέφατέ μοι νὰ λάβω τὴν ὁποίαν εἴτε ἕτεροι, εἴτε ὑμεῖς ἠθέλατε ἴσως μοι ἀπευθύνει παρατήρησιν, ὅτι ἐνῶ εἶμαι πολὺς τῆς Θέμιδος ἀπόφοιτος καὶ λάτρης τοῦ θεοῦ τῆς εὐγλωττίας, ἐτόλμησα νὰ προσεγγίσω καὶ εἰς τὸν ἰδικὸν Σας βωμόν, καὶ νὰ ἀποβλέψω εἰς τὸ ἱερόν καὶ ἱαματικὸν σύμβολον τοῦ πατρός Σας Ἀσκληπιοῦ.

Ἄν ἡ Διατριβὴ διεπραγματεύετο ἀποκλειστικῶς καὶ ἐπιστημονικῶς Ἱατρικὴν ὕλην, ἤθελα βεβαίως καὶ ἐγὼ αὐτὸς χαρακτηρίσει τὴν ἐπιχείρησίν μου οὐ μόνον ἀπλὴν τόλμην, ἀλλ' αὐτόχρονα σφετερισμὸν ἀλλοτρίας χώρας, ἐξ ἧς οἱ κάτοχοι αὐτῆς ἐδικαιοῦντο νὰ μὲ ἐξώσωσι καὶ διὰ τῆς βίας, ἂν καὶ ἄλλως δὲν ἦναι καὶ παντάπασιν ξένοι οἱ ἀπόφοιτοι τῆς Θέμιδος ἐκ τῶν μυστηρίων τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἄλλ' ἡ περὶ τῆς ὁ λόγος Διατρι-

θή εἶναι ὅλως σχεδόν ἱστορική, ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ ἰδίου Συγγραφέως οὕτω θεωρεῖται, ἐπομένως ὡς τοιαύτη ἦτο κοινῆς κτήσεως, καὶ καθίστατο εὐκόλου ἀντιλήψεως εἰς πάντα ἐπιστήμονα καὶ νοήμονα ἄνδρα, καὶ τοσοῦτο μᾶλλον καθόσον ἤδη δὲν ἐπρόκειτο περὶ συνθέσεως, ἀλλὰ περὶ ἀπλῆς μεταφράσεως, ἣτις ναὶ μὲν ἔχει καὶ αὕτη τὰς δυσκολίας τῆς, πλὴν οὐχὶ καὶ τοιαύτας, ὁποίας ἡ πρωτότυπος ἐργασία, εἰς ἣν ἀπαιτοῦνται εὐρύτεραι, εἰδικώτεραι καὶ πρακτικώτεραι γνώσεις. Ἄλλως τε δὲν πρέπει νὰ ἐπιστήσητε καὶ τόσον τὴν προσοχὴν Σας ἐπὶ τοῦ ἰδιαίτερου ἐπιστημονικοῦ χαρακτήρος μου, ἀλλὰ νὰ παρατηρήσητε ἂν καλῶς καὶ πιστῶς ἐξετέλεσα τὸ ὁποῖον ἐπεχειρήσθην ἔργον.

Ἐπειτα, μήπως καὶ οἱ ἐκ τῆς Σχολῆς Ὑμῶν ἀπόφοιτοι, δὲν ὑπερπερῶν πολλὰκις τὰ ἐσκαμμένα, καὶ εἰσέρχονται εἰς τὰς ὅλως εἰς αὐτοὺς ἀλλοτρίας χώρας τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς νομοθεσίας; Δὲν εἶναι πολλοί, οἵτινες ἀποσκιρτοῦντες καὶ οὕτως εἰπεῖν ἐξουδετεροῦντες ἑαυτοὺς, ἐγκαταλείπουν μετ' ἀδιαφορίας τὰς οἰκείας καὶ πρὸς τοὺς πάσχοντας ὠφελίμους μελέτας, καὶ ὅτε μὲν ἀναμιγνύονται εἰς ἐκλογικούς καὶ φατριαστικούς ἀγῶνας, ὅτε δὲ ἐδρεύουν παρὰ τὸ εἰκὸς ἐν τοῖς Βουλευτηρίοις καὶ ἀσχολοῦνται εἰς τὴν σύνταξιν ἢ μεταβῆρῆσιν τῶν ὁποίων ἀγνοοῦν νόμων; Τί παράδοξον λοιπὸν, ἂν καὶ ἐγὼ, χωρὶς νὰ ἀξιῶ ποσῶς νὰ παρακάθηναι ὡς συνάδελφος πλησίον Σας, ἢ νὰ γνωμοδοτῶ εἰς τὰ συμβούλιά Σας, ὑποκλίσας ἐκ τῶν ἰδιαίτερων ἀσχολιῶν μου στιγμὰς τινάς, ἐπεθύμησα νὰ δαπανήσω αὐτὰς εἰς ἱστορικὴν τινα καὶ εὐάρεστον μεθ' Ὑμῶν συνδιάλεξιν; — Τοῦτο ὀφείλετε νὰ θεωρήσητε ὡς ἔργον ἠθικῆς καὶ ὠφελίμου διασκε-

δάσεως, ἢ μᾶλλον ὡς μικρὸν θυμίαμα, ἢ ἐλάχιστον φόρον σεβασμοῦ, ἀπονεμόμενον εἰς τὴν φιλόανθρωπον ἐπιστήμην Σας, καὶ οὐδέποτε ὡς ἐπιχείρησιν, τείνουσαν εἰς σφετερισμὸν ἀλλοτρίων, ἢ ἀφορῶσαν εἰς ἄλλην τινὰ οἰανδήποτε ἀξίωσιν. Ἄν ὁμως δὲν εὐαρεστήσθε οὕτω νὰ τὴν θεωρήσητε, ἐκλάβετε αὐτὴν, ἂν θέλετε, καὶ ὡς μίαν ἰδιοτροπίαν τοῦ συγχρόνου συρμοῦ, κατὰ τὸν ὁποῖον διαδραματίζονται τὰ παραδοξότερα πράγματα. Πλὴν εὐελπιστῶ ὅτι καὶ τοιαύτην ἂν τὴν ἐκλάβητε, θέλω πάντοτε τύχη τῆς συγγνώμης Σας, διότι καὶ ἐγὼ εἶμαι συγκαταβατικὸς εἰς τοιοῦτου εἶδους ἰδιοτροπίας, αἵτινες ἂν ὀλίγην παρέχουν ὠφέλειαν, τιμοῦν πάντοτε τοὺς πράττοντας αὐτὰς, καὶ οὐδεμίαν προξενοῦν εἰς ἐτέρους βλάβην. Ἦδη ἐπιλαμβάνομαι νὰ εἶπω ὀλίγα τινὰ καὶ περὶ τῆς μεταφρασθεΐσης Διατριβῆς, καὶ περὶ τῶν λόγων ἐξ ὧν ὠρμήθηεν πρὸς τὴν μεταγλώττισιν.

Ἡ κυρία ἀφορμὴ ἐξ ἧς παρεκινήθη ὁ Συγγραφεὺς νὰ συντάξῃ τὴν περὶ ἐμβολιασμοῦ τῆς Εὐλογίας Διατριβὴν, ὑπῆρξεν, ἀφ' ὅσον φαίνεται, ὁ πεισματώδης πόλεμος, ὅστις ἐγένετο καὶ εἰς τὰς ἡμέρας του κατὰ τῆς μεθόδου τοῦ ἐμβολιασμοῦ, διότι οὐ μόνον ἀπεκρούετο ὑπὸ εὐλογοφανῶν φόβων, ἀλλ' ἀντεμάχετο καὶ ὑπὸ θρησκευτικῶν προλήψεων, καὶ ὑπὸ ἰδεῶν ἐπιστημονικῆς πλάνης καὶ ἀγυρτίας. Ὁ Συγγραφεὺς τῆς Διατριβῆς, ἂν καὶ δὲν ἦτο, ὡς ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ, Ἰατρός, πλὴν ἔχων ὡς ὁδηγὸν τὴν πεῖραν καὶ τὸ φῶς τοῦ λόγου, ἀνέπτυξε τόσην ἰσχὴν διανοίας, ὀρθότητα κρίσεως καὶ ἀβρότητα εὐαισθησίας, συνωδευμέναις μετὰ καταπληκτικῆς πολυμαθείας, ὥστε διεξελθὼν τὴν ἱστορίαν τῆς φονικῆς νόσου, ἀνεσκεύασε θριαμβευτικῶς καὶ πάσας τὰς κατὰ

τοῦ ἐμβολιασμοῦ ἀντιρρήσεις, ἐσύγχισε τοὺς συγχρόνους αὐτοῦ ἀντιπάλους, καὶ ἀπέδειξεν ἡλίου φαεινότερον τὰ ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος σωτηριώδη ἀποτελέσματα τῆς νέας προληπτικῆς καὶ προφυλακτικῆς αὐτῆς μεθόδου.

Εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι πολλαὶ τοῦ Συγγραφέως ἰδέαι, ἀφορῶσαι τὸν τρόπον τοῦ ἐμβολιασμοῦ, τὰς προπαρασκευὰς, τὴν διαίταν, τὰς προφυλάξεις, καὶ πᾶσαν ἐν γένει τὴν τάξιν τῆς θεραπείας τῶν ἐμβολιαζομένων, εἶναι σήμερον ἀπηρχαιωμένα, καὶ ὡς ἐκ τῶν προόδων τῆς ἐπιστήμης, ἄλλαι μὲν ἐγκαταλελειμμένα, καὶ ἕτεραι ἴσως ἤδη ἀνεφάρμοστοι, πλὴν εἶναι πάντοτε ὠφέλιμοι ὡς ἱστορικὰ γεγονότα, χρησιμεύοντα πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ εἰς παραλληλισμὸν τῶν ἀρχαίων μετὰ τῶν νεωτέρων μεθόδων. Ἡδύνατό τις ἀκόμη νὰ παρατηρήσῃ ὅτι ὁ Συγγραφεὺς, θέλων ἴσως νὰ διαφωτίσῃ ὅσον ὀλίγον τε περισσότερο τὸ ζήτημα, πλεονάζει καὶ οὕτως εἰπεῖν πλημμυρεῖ ἀπὸ γεγονότα καὶ μαρτυρίας, ἐνεκα τούτου καὶ ἐγὼ παρέλειψά τινα, ὡς ὅλως σήμερον ἀνωφελῆ καὶ περιττά. Ὅπως δὲ ὅμως τὸ ἔργον ἐν συνόλῳ, εἶναι λίαν σπουδαῖον καὶ ἀξιοσύστατον, καὶ διὰ τὰς περὶ τῆς νόσου Εὐλογίας ἱστορικὰς αὐτοῦ γνώσεις, καὶ διὰ τὰς ὑπαρχούσας εἰσέτι προλήψεις κατὰ τοῦ ἐμβολιασμοῦ, καὶ διὰ τὴν ὑπό τινων ἐσφαλμένως ἀποδεχομένην ἰδέαν τῆς ἐπανόδου τῆς νόσου καὶ μετὰ τὸν ἐπιτυχῆ ἐμβολιασμὸν, τὴν ὁποίαν ἡ Διατριβὴ ἀπολύτως ἀποκρούει ἐπὶ τῇ βάσει ἐπανειλημμένων πειραμάτων, καὶ τῇ γνωματεύσει πολλῶν διασήμεων Ἰατρῶν.

Ἡ τελευταία αὕτη ἰδέα ὑπῆρξεν ὁ κύριος λόγος τῆς μεταφράσεως τῆς προκειμένης Διατριβῆς, ἂν καὶ ἕτερος οὐχ' ἦτιον σπουδαῖος μὲν παρῴτρυνεν εἰς αὐ-

τὴν, ὁ ἐξῆς. Ἡθέλησα νὰ καταδείξω ἔτι μᾶλλον ὅτι ἐξ ἀνατολῶν τὸ φῶς, καὶ ὅτι συνήθως πρῶτον ὑπὸ Ἑλλήνων μεταδίδεται, διότι ὡς Ἑλλήν πρῶτος εἰσήγαγεν ἐν τῇ Εὐρώπῃ καὶ τῇ Δύσει, τὸ τοσοῦτον ἤδη ἀρωματικὸν ποτὸν τοῦ καφέ, τὸ ὁποῖον συνετέλεσε καὶ εἰς τὴν σύστασιν ἐταιρίας ἐξόχων φιλολόγων καὶ σοφῶν ἀνδρῶν· οὕτω καὶ Ἑλληνες πρῶτοι, ὡς προκύπτει ἐκ τῆς Διατριβῆς, εἰσήγαγον ἐπίσης καὶ μετέδωκαν ἐν τῇ Εὐρώπῃ καὶ τῇ Δύσει τὴν ἀνθρωποσωτήριον τοῦ ἐμβολιασμοῦ μέθοδον.

Οἱ δὲ πρεσβεύοντες τὴν δοξασίαν τῆς ἐπαναλήψεως τῆς νόσου καὶ μετὰ τὸν ἐμβολιασμὸν, μὲ προέτρεπον νὰ ὑποβληθῶ μετὰ τῆς οἰκογενείας μου εἰς ἀναδαμαλισμὸν, ἐνῶ ἐγὼ μὲν εἶχον λάβει παιδιόθεν τὴν φυσικὴν Εὐλογίαν, τὰ δὲ τέκνα μου εἶχον ἅπαξ ἐπιτυχῶς ἐμβολιασθῆ, ἀλλ' ἀπεποιούμην πάντοτε ἐπιμόνως, στηριζόμενος εἰς τὰς διαβεβαιώσεις τῆς πείρας, καὶ πειθόμενος ἐκ τῶν λόγων τῶν ἐπιφανεστέρων ἱατρῶν, μνημονευομένων καὶ ἐν τῇ Διατριβῇ. Πλὴν οἱ προτρέποντές με μοὶ ἐπανελάμβανον, ὅτι ἂν δὲν ὠφελούμην, τοῦλάχιστον δὲν ἤθελον καὶ ἀπολέσει τι, ὑποβαλλόμενος ἐκ νέου εἰς τὸν ἐμβολιασμὸν· ἀλλ' εἰς τὴν ἐπιμονὴν τῶν ἀντέτεινον.

αὐτὸν Ὅτι δὲν ἠδυνάμην ν' ἀποδεχθῶ ἐγχείρησιν ἀδιάφορον καὶ ἐναντίαν εἰς τὰς πεποιθήσεις μου.

βον Ὅτι ἐνῶ καὶ ἐγὼ καὶ τὰ τέκνα μου εἴμεθα ὑγιεῖς, δὲν εὐαρεστούμεθα ἀνευ ἀνάγκης νὰ προσκτήσωμεν βεβαίαν νόσον, ἔστω καὶ ἀκίνδυνον καὶ ὀλιγόωρον.

γον Ὅτι δὲν ἤθελον εἰς πᾶσαν ἐμφάνισιν τῆς θανατηφόρου ἐπιδημίας, νὰ καταθασανίζομαι ὑπὸ ἀενάων φόβων, ἢ νὰ ὑποβάλλωμαι εἰς νέας ἐγχειρίσεις.

δον ὅτι τέλος ἀφοῦ ὁ ἄπαξ ἐπιτυχῶς ἐμβολιασθεὶς οἰασθήποτε ἡλικίας καὶ ἰδιοσυγκρασίας εἶναι, ἀπαλλάττεται ἐκ τῆς φυσικῆς νόσου, ὡς ἡ πείρα καὶ ἡ ἐπιστήμη διαβεβαιοῦν, ἀν καὶ δύναται κάποτε νὰ υποκύψῃ εἰς τὴν νόθον καὶ ἀβλαβῆ, δὲν ἤθελον ἐγὼ νὰ διαψεύσω ἀμφοτέρας, διαψεύδων καὶ τὸν ἴδιον ἐαυτόν μου.

Ἐπειδὴ ὁμως ἅπαντες οὗτοι οἱ λόγοι δὲν ἴσχυον νὰ μεταπείσωσι τοὺς προτροπείς μου, τότε ἀπεφάσισα νὰ μεταφράσω τὴν περὶ ἐμβολιασμοῦ ταύτην Διατριβὴν, ὅπως προσλαμβάνων εἰς βοήθειάν μου καὶ τὸ κῦρος, διαφωτίσω καὶ ἑτέρους, διότι κατὰ δυστυχίαν τὸ κοινὸν τῶν ἀνθρώπων πείθεται μᾶλλον ὑπὸ τοῦ κύρους ἢ ὑπὸ τοῦ λόγου. Θέλω δὲ τότε συνταχθῆ μετὰ τῶν ἀντιφρονούντων, ὅταν καὶ αὐτοὶ μοὶ ὑποδείξωσι γεγονότα μακρᾶς καὶ σταθερᾶς πείρας, διαβεβαιούμενα ὑπὸ διασῆμων Ἰατρῶν καὶ ἀνασκευάζοντα τὰ ὑπὸ τῆς μεταφρασθείσης Διατριβῆς ἀναφερόμενα.

Τὴν Ἱστορικοἰατρικὴν λοιπὸν ταύτην Διατριβὴν προσφωνῶν πρὸς Ἑμᾶς, ἐντιμοὶ συμπολίται καὶ σοφοὶ τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἱεροφάνται, νομίζω ὅτι οὐ μόνον διερμηνεύω αἰσθήματα μεγάλου σεβασμοῦ, ἀλλ' ὅτι καὶ εἰς τινὰς ἐξ Ἑμῶν τελῶ φόρον εὐγνωμοσύνης, καὶ ἀπονέμω ἐνταυτῷ εἰς ἅπαντας τὴν ὀφειλομένην ἐκτίμησιν καὶ δικαιοσύνην πρὸς τὰ φῶτα καὶ τὰς ἐπιστημονικὰς γνώσεις, ἐξ ὧν καὶ ἡ ὑμετέρα κοινωνία τόσας εὐεργετικὰς καὶ θείας οὕτως εἰπεῖν ὑπηρεσίας πορίζεται. Ἐπιτρέψατέ μοι δὲ νὰ καταπαύσω δι' αὐτῶν καὶ τὸν λόγον μου.

Λέγω σχεδὸν θείας τὰς ὑπηρεσίας τῆς Ἑμετέρας ἐπιστήμης, οὐχὶ καθ' ὑπερβολὴν, ἀλλὰ κατὰ ἀλήθειαν, διότι τίς ἄλλος ἰσχύει, ἐκτὸς τῆς θείας παν-

τοδυναμίας, ν' ἀπαλλάττῃ ἀοράτος καὶ ἀνεξιχνιάσως ἐξ ἀπείρων δεινῶν, ἢ ν' ἀναρπάξῃ ἐκ τοῦ ἀκατίου τοῦ Χάρωνος τὸ ἀσθενὲς πλάσμα του; Καὶ τίς ἄλλος ἐπίσης, ἐκτὸς τῶν κατεχόντων τὴν Ἱπποκράτειον ἐπιστήμην Σας, συντελεῖ ἀνθρωπίνως καὶ ἐφικτῶς τοσοῦτον πρὸς τὴν ἀνάβρῳσιν τῶν πασχόντων, καὶ τὴν σωτηρίαν τῶν κινδυνευόντων ὁμοίων του; Δὲν ὁμολογῶ λοιπὸν καὶ ἀνακηρύττω μίαν ἀδιαφιλονείκητον ἀλήθειαν, ἀναγνωρίζων καὶ τι θεῖον πρὸς τὰς ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῆς Ἑμετέρας ἐπιστήμης ὑπηρεσίας, ἀν καὶ πολλάκις ἡ κοινωνία αὐτὴ κακῶς ἀνταποδίδῃ τὰ ὀφειλόμενα;

Πλὴν ἐγὼ θεωρῶ πρὸς τούτοις καὶ ἅπαντας τοὺς τὴν οὐρανίαν αὐτὴν ἐπιστήμην καλλιεργούντας καὶ πραγματικῶς κατέχοντας Ἀσκληπιάδας, ἐντίμως δὲ, κοσμίως καὶ φιλανθρώπως ἐπαγγελλομένους αὐτὴν, οὐ μόνον ὡς ἀγαθοὺς ὑπηρετὰς τῶν ὁμοίων των, ἀλλὰ καὶ ὡς ὑγειοφόρα ὄργανα τῆς θείας προνοίας, καὶ θαρραλέους καὶ ἀνδρείους μαχητὰς κατὰ τῶν μαστιζόντων τὴν ἀνθρωπότητα παντοδαπῶν νοσημάτων, διότι μ' ὅσας καὶ ἀν ἔχη ἡ ἐπιστήμη των φυσικὰς ἀτελείας καὶ ἀβεβαιότητας ἢ μυστήρια ἀκατάληπτα, οὐδεὶς δύναται ἄλλως ν' ἀρνηθῆ καὶ αὐτῆς καὶ τῶν ἱερουργῶν τῆς τὴν ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου μεγίστην καὶ εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν.

Ἄν δὲ οἱ στρατιῶται ἐκθέτοντες γενναίως τὰ σῆθη εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης, καὶ χύνοντες ἀφειδῶς τὸ εὐγενὲς ἀληθῶς αἷμα των ὑπὲρ τῆς πατρίδος, καθίστανται ἀξιοὶ τιμῶν καὶ ὑπολήψεως, καὶ προσκτοῦν ἱερὰ δικαιώματα πρὸς τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτῆς, δὲν πρέπει νὰ ἀξιοῦνται ὀλιγώτερον τῶν αὐτῶν τιμῶν, τοῦ αὐτοῦ σεβασμοῦ, καὶ τῆς αὐτῆς εὐγνωμοσύνης, καὶ

οἱ διηνεκῶς ἀσχολούμενοι εἰς ἀνακαλύψεις τελειοτέρων θεραπευτικῶν μεθόδων πρὸς εὐεξίαν καὶ σωτηρίαν τῶν ὁμοίων των, ἢ καταπαλαίοντες πολλάκις κατὰ πλανητικῶν καὶ ἐνδημικῶν βροτοκτόνων νόσων, ἢ φοιτῶντες ἐντὸς τῆς μiasματικῆς ἀτμοσφαιρας τῶν νοσοκομείων, ἢ εἰσερχόμενοι ἐντὸς καταλυμάτων πεπληρωμένων ὑπὸ νοσηρῶν ἀποφορῶν, ρίψοκινδυνεύουν κατὰ πᾶσαν οὕτως εἰπεῖν στιγμήν τὸν βίον.

Τοιαῦτα λοιπὸν ὑπὲρ ὕμων καὶ ὑπὲρ τῆς Ὑμετέρας ἱαματοφόρου ἐπιστήμης δίκαια φρονῶν, πιστεύω ὅτι θέλετε μετ' εὐαρεσκείας ἀποδεχθῆ μικρὰν προσφορὰν, ἣν τοιαῦτα φρονήματα ὑπηγόρευσαν εἰς ἐλάχιστον τῆς Θέμιδος ὑπέρτερον, ὑπὲρ διακεκριμένων καὶ θερμῶν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἱερουργῶν.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΜΒΟΛΙΑΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΥΛΟΓΙΑΣ.

« Servandum id solum quod observatum
» est, vel ex observatione sequitur adeo evi-
» denter, ut a nemine gnaro et cordato dici
» possit non sequi (Haller) »

Τὸ περὶ ἐμβολιασμοῦ τῆς Εὐλογίας ζήτημα, δὲν εἶναι ἐξ ἐκείνων, ἅτινα μόλις ἐνδιαφέρουν τὴν περιέργειαν τῶν εὐπαιδευτῶν, καὶ εἰς τὰ ὅποια ἀσχολούμενος ὁ ἐπιστήμων, σπανίως μὲ τὴν ἐλπίδα ν' ἀνα-

καλύψῃ τὴν φύσιν τῶν ἀμφισβητουμένων πραγμάτων, ἄλλο συνήθως δὲν ἀνευρίσκει, εἰμὴ νέους λόγους, ὅπως ἐμμένῃ εἰς ἐπιφυλακτικὸν τι σύστημα ἐνδοιασμοῦ· τὸ ζήτημα τοῦ ἐμβολιασμοῦ ἐνδιαφέρει ἐπὶ τοσούτῳ ἅπασαν τὴν ἀνθρωπότητα, ὥστε καθίσταται ἀναγκαῖον, ὅσον οἶόν τε περισσότερον, νὰ διευκρινισθῇ, καὶ μεθ' ὅλης τῆς ἀμεροληψίας καὶ εἰλικρινείας εἰρηνικῶς ν' ἀποφασισθῇ. Ἐὰν ὁ ἐμβολιασμός εἶναι, ὡς τινες διατείνονται, θλέθριος πρὸς τοὺς ὁμοίους μας, ὀφείλομεν τὸ ταχύτερον νὰ τὸν δυσφημίσωμεν καὶ νὰ τὸν ἀποβάλλωμεν. Ἐὰν ἀπεναντίας ὁ ἐμβολιασμός ᾔῃναι, ὡς ἕτεροι διαβεβαιοῦν, λίαν ὠφέλιμος πρὸς ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος, ὀφείλομεν νὰ τὸν προαγάγωμεν, καὶ νὰ τὸν γενικεύσωμεν μετὰ πολλῆς μερίμνης. Ἡ λύσις λοιπὸν τῆς ἔριδος ταύτης εἶναι ἀσχολία ἐνάρετος καὶ ἀξία παντός ἀγαθοῦ πολίτου, οὐδ' ἐγὼ ἐπιδιώκω ἕτερον σκοπὸν ἢ ἑτέραν δόξαν, ἀπὸ τὴν προκύπτουσαν ἐκ τῆς ἐνδομύχου πεποιθήσεως τοῦ ὅτι συνεισέφερον, ὅσον τὸ ἐπ' ἐμοί, εἰς τὸ νὰ κατευνάσω τὰς ἀβεβαιότητας καὶ τοὺς ἐνδοιασμοὺς, οἵτινες διαιροῦν τὰς δοξασίας τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τοιοῦτου σημαντικοῦ ἀντικειμένου. Μετὰ τόσους ἐπιφανεῖς καὶ εὐεργετικούς ἀνδρας, οἵτινες διεφώτισαν τὸ ζήτημα τοῦ ἐμβολιασμοῦ, οὐδεμία ἑτέρα εἰς ἐμὲ ἀπομένει δόξα· οὐδὲ ἄλλο τι προτίθεμαι διὰ τῶν σκέψεών μου τούτων, εἰμὴ νὰ ἐκθέσω τὰ γεγονότα καὶ τὰς παρατηρήσεις, τὰς ὁποίας συνέλεξα ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, καὶ νὰ ὀδηγήσω τὸν ἀναγνώστην διὰ τῆς ἰδίας ὁδοῦ, ἣν καὶ ἐγὼ διεξῆλθον, ὅπως καθαρῶς διαγνώσῃ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην.

Τὸ κομματικὸν πνεῦμα εἶναι πάντοτε μία μηχανὴ ὡς καὶ εἰς τὰς πλείον ἀδιαφόρους ἔριδας· ἡ ἀλήθεια

ὅμως εἶναι πάντοτε ὠραιότερα καὶ σεβαστοτέρα, ἀπὸ οἰανδήποτε νίκην, ἐπιφερομένην δι' ἰδιοτροπιῶν καὶ σοφισμάτων. Πλὴν εἰς ἀντικείμενα, ὅπου τὸ κομματικὸν πνεῦμα δύναται ν' ἀπολέσῃ τὴν ζωὴν εὐπίστου τινός, ἔπρεπε τις νὰ ᾔῃαι πραγματικὸν τέρας τῆς ἀνθρωπότητος, ὅπως παραδεχθῆ αὐτὸ, καὶ ἤθελεν ὑποπέσει εἰς τὴν μεγαλητέραν κατάχρησιν τοῦ λόγου καὶ τῆς γραφῆς, ἐὰν ἐπεχειρίζετο ν' ἀνεγείρῃ μίαν δοξασίαν ἐπὶ ἀνθρωπίνων πτωμάτων ἀθῶως θυσιασθέντων. Ἐλπίζω ὅμως ὅτι οἱ ἀναγνώσται θέλουν εὐρῆ εἰς ἐμὲ τὰς διαθέσεις ἐκείνας τῆς καρδίας, αἰτινες μὲ ἐξασφαλίζουν ἀπὸ τοιαύτην ἐπονεϊδίαν ὑποψίαν, καὶ ὅτι ἐὰν οἱ λόγοι μου δὲν πείσουν τινὰ, θέλουν τοῦλάχιστον παρατηρήσει τὴν ἀγνότητα καὶ τὴν ἀμεροληψίαν, δι' ὧν ἐπροσπάθησα ν' ἀνακαλύψω τοὺς ἀληθεῖς. Ἴσως ἢ σκέψις ὅτι μὴ ὧν Ἰατρός, ἀνέλαθον νὰ διαπραγματευθῶ ὕλην ἰατρικὴν, ἠδύνατο νὰ ἐλαττώσῃ τὴν ἰσχὺν τῶν λόγων μου. Πλὴν ἄς προσέξωσι κατὰ πρῶτον ὅτι ἡ ὑπόθεσις, ἣν διαπραγματεύομαι, εἶναι μᾶλλον ζήτημα ἱστορικὸν καὶ πραγματικὸν παρά ἰατρικόν· ἔπειτα ἄς σταθμίσωσι τοὺς ὁποίους ἀναφέρω λόγους, καὶ ἂν εὕρωσιν αὐτοὺς πειστικούς, ὀφείλουν εἰλικρινῶς νὰ ὁμολογήσωσιν, ὅτι ἂν καὶ δὲν εἶμαι Ἰατρός, δὲν συλλογίζομαι ὅμως κακὰ ἐπὶ ἰατρικῆς ὕλης.

Ἡ οἰκονομία τῆς μηχανῆς τοῦ σώματός μας εἶναι τόσον ὀλίγον γνωστὴ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ εἶναι τοσοῦτον σκοτεινὰ καὶ ἀπόκρυφα τὰ αἷτια τῆς τακτικῆς καὶ ἀτάκτου κινήσεως, ὥστε καὶ μετὰ τὰς ἐπιμονεστέρας παρατηρήσεις, καὶ ἐμβριθεστέρας ἐρεῦνας, οἱ μᾶλλον πεφωτισμένοι Συγγραφεῖς τῆς Ἰατρικῆς, κατέληξαν εἰς τὸ εἶδος ἐκεῖνο τῆς λογίας καὶ

φιλοσοφικῆς ἀμαθείας, ἣτις προσεγγίζει τοὺς μεγάλους ἀνδρας μᾶλλον πρὸς τὸν χυδαῖον λαόν, παρά πρὸς τοὺς μετρίους ἐπιστήμονας. Προσεκτικὴ τις παρατήρησις ἐπὶ τῆς διαγωγῆς τῶν διασημοτέρων Ἰατρῶν τῆς Εὐρώπης, μᾶς πείθει περὶ τῆς ἀληθείας ταύτης, ὅτι ἡ καλῆτέρα Ἰατρικὴ θεωρία εἶναι ἡ στηριζομένη ἐπὶ σταθερῶν γεγονότων, καὶ ὅτι καλὸν εἶναι νὰ φιλοσοφῆ τις ὀλίγον εἰς τὴν Ἰατρικὴν, διότι τὸ νὰ παραδίδητε πολὺ εἰς τὴν θεωρίαν, καὶ νὰ οἰκοδομῆ φαντασιώδη συστήματα ἐπὶ ἀρχῶν, αἰτινες διαφεύγουν τὰς αἰσθήσεις καὶ τὴν παρατήρησιν, εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς νὰ ρίψοκινδυνεύῃ μᾶλλον εἰς τὸ λάθος, παρά νὰ πλησιάσῃ εἰς τὴν ἐνδόμυχον γνῶσιν τῶν πραγμάτων καὶ εἰς τὰς ὁδοὺς, τὰς ὁποίας ἀκολουθεῖ ἡ ἀόρατος φύσις. Εἶναι σχεδὸν πάντοτε ἄγνωστοι εἰς τοὺς ἀνθρώπους αἱ ἀληθεῖς ἀφορμαὶ τῶν νοσημάτων, ὡς εἶναι ἄγνωστος καὶ ὁ μηχανισμὸς δι' οὗ ἐνεργοῦν τὰ φάρμακα. Οὐδεὶς γινώσκει ἐναργῶς ποία εἶναι ἡ αἷτια τοῦ διαλείποντος πυρετοῦ· οὐδεὶς γνωρίζει διὰ τίνων ἀφορμῶν ἀποσυντίθεται ἡ μηχανὴ μας ἐκ τοῦ μολυντικοῦ ἐκείνου δηλητηρίου, τὸ ὁποῖον μετηνέχθη, ὡς λέγεται, εἰς τὴν Εὐρώπην ἐκ τοῦ νέου Κόσμου· σκοτεινότερος εἶναι ὡσαύτως ὁ χαρακτήρ τοῦ φλοιοῦ, καλουμένου Κίνα — Κίνα· ἄγνωστοτάτη ἐπίσης εἶναι ἡ ἐνέργεια τοῦ ρευστοῦ ἐκείνου μετάλλου, τὸ ὁποῖον, ὡς ἐκ τῆς ὑποτιθεμένης αὐτοῦ συγκοινωνίας μετὰ τοῦ ὁμωνύμου Πλανήτου, ὀνομάζεται Mercurio (ὕδραργυρος).

Πλὴν γνωστὸν εἶναι ἐκ μιᾶς σταθερᾶς σειρᾶς γεγονότων, ὅτι ἡ Κίνα — Κίνα θεραπεύει τὸν διαλείποντα πυρετόν, καὶ ὁ Ὑδραργυρὸς τὴν δηλητηριώδη ἐκείνην νόσον, ἣτις ἐπαπειλεῖ τὴν ἐρήμωσιν τοῦ κόσμου.

Οἱ ἀφαιρισμοὶ τοῦ Ἱπποκράτους, οἵτινες εἶναι ἴσως τὸ μόνον ἐπωφελές μνημεῖον, μεταβιθασθὲν εἰς ἡμᾶς παρὰ τῆς ἀρχαιότητος, ἄλλο δὲν εἶναι εἰμὴ πρακτικοὶ τινες κανόνες, ἐξηγημένοι ἐκ μακρᾶς σειρᾶς παρατηρήσεων καὶ γεγονότων. Ὁ κλασικώτερος λοιπὸν κανὼν, εἰς ὃν σεμνύνεται ἡ καλὴ ἱατρικὴ, εἶναι ὁ προκύπτων ἐκ τῆς πείρας τοῦ παρελθόντος, ἐξ οὗ ὁδηγεῖται καὶ τὸ μέλλον· ὁ δὲ φιλόσοφος Ἱατρὸς ἄς ὑποφέρῃ ἐν εἰρήνῃ τὴν ἀγνοίαν τῶν ἀληθῶν στοιχειωδῶν ἀφορμῶν τῶν νοσημάτων καὶ τῆς ἐνεργείας τῶν φαρμάκων· ἀγνοία ἀδιαχώριστος ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινον φύσιν, περιορισμένην ὑπὸ τῶν αἰσθήσεων, ἐκ τῶν ὁποίων μόλις ἀπομακρυνθῶμεν, ὑποπίπτομεν εἰς τὸ ἐσφαλμένον χιμαιρικὸν κράτος τῆς φαντασίας πρὸς βλάβην τῆς ἰδίας ἐπιστήμης (Boerhaave).

Τούτων τεθέντων, δὲν θέλω δαπανῆσαι τὸν καιρὸν μου νὰ ἐξιχνιάσω, ὅτι οὐδεὶς τῶν Ἱατρῶν θέλει πετῆ μάθη τὴν ἀρχικὴν φύσιν τοῦ εὐλογιώδους ἐκείνου δηλητηρίου, τὸ ὁποῖον διὰ συνεπαφῆς μεταδίδεται, καὶ διαχεόμενον, ἀφ' ὅσον φαίνεται, εἰς ὅλα τὰ ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικὰ μέρη τοῦ ἀνθρώπινου σώματος, διαφθείρει αὐτὸ, καὶ τὸ ἀλλοιώνει διὰ μιᾶς σχεδὸν λοιμικῆς νόσου, ἣτις θερίζουσα ἐν μέρος τοῦ ἀνθρώπινου γένους, παραμορφώνει τὸ ἕτερον καὶ τερατωδῶς τὸ ἀσχημίζει. Τοιαύτας γνώσεις κατέχουν ἐκείνοι, οἵτινες ἐπιπολαίως σκεπτόμενοι ἐπὶ τῶν ἰδεῶν τῶν, εὐαρεστοῦνται εἰς ὄρισμούς τινας, συνάδοντας μᾶλλον πρὸς τὴν Ποίησιν, ἢ πρὸς τὴν Φυσικὴν. Ἡ ἀληθὴς φύσις τῆς Εὐλογίας μοι εἶναι ἀγνωστος· δὲν ἐννοῶ πῶς τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ἀνθρώπων δοκιμάζει αὐτὴν ἅπαξ ἐν τῷ βίῳ· οὐδὲ ἐννοῶ πῶς ἀφοῦ ἅπαξ τὴν ὑποστῆ δὲν ἐπανέρχεται πλέον. Γνωρίζω δὲ

ὅτι καὶ οἱ ἔξοχοι καὶ ὁδηγοὶ τῶν ἄλλων Ἱατροὶ, διακρίνεται εἰς τὴν αὐτὴν ἀγνοίαν. Ἄς ἀποβάλλωμεν λοιπὸν ὅλα τὰ χιμαιρικὰ συστήματα ἐπὶ τῶν αἰτίων καὶ τῆς φύσεως τῆς Εὐλογίας, καὶ ἄς ἐμμένωμεν εἰς τὰ γεγονότα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐὰν εὐρωμεν κῦρος, ἀριθμὸν καὶ διάρκειαν, θέλωμεν δυνηθῆ νὰ ἐξέλθωμεν ἀπὸ τὸν λαβύρινθον τῆς ἀβεβαιότητος, εἰς ἣν ἤθελε μᾶς διατηρεῖ τὸ πυκνὸν σκότος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἴμεθα καταδεδικασμένοι νὰ ζῶμεν ὡς πρὸς τὰς αἰτίας τῶν πραγμάτων (α).

(ἀκολουθεῖ.)

ΠΕΡΙ ΝΕΚΡΟΠΟΛΕΩΝ.

(Συνέχεια.)

Μ' ὄλας ὁμως αὐτὰς τὰς αὐστηρὰς ἀπαγορεύσεις, ἡ πολυτέλεια τῶν μνημείων, κατὰ τὴν ἐποχὴν Δη-

(α) Εἰς τὰ Συγγράμματα τοῦ Σύδεναμ, τοῦ χρησιμοῦ τούτου τῶν καλῶν Ἱατρῶν, οὐδὲν ἄλλο ἀπαντᾷ τις, ἰδίως ὡς πρὸς τὴν Εὐλογίαν, εἰμὴ γεγονότα καὶ παρατηρήσεις, καὶ τὴν ὁμολογίαν τῆς ἀγνοίας του ὡς πρὸς τὴν φύσιν τῆς ἀσθενείας, καὶ ὡς πρὸς τὰς ἀφορμὰς τῶν πλείστων αὐτῆς συμπτωμάτων. Ὁ Βοεράχ ὅστις ὤθησε πλείστορον παντὸς ἐτέρου τὰς ἐπὶ τῶν αἰτίων μελέτας του, καὶ ἀνέγνωσε πλέον τῶν μυρίων Συγγραφέων ἐπὶ τῆς Εὐλογίας, διακηρύττει ὅτι οὐδὲν ἔχει νὰ προσθέτῃ εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Σύδεναμ λεχθέντα, καὶ ὅτι περιορίζεται ὡς ἐκεῖνος εἰς τὴν ἀζηγήσιν τῶν γεγονότων, καὶ εἰς τὴν παρατήρησιν. Τὸ κοινὸν ἀπεναντίας τῶν Ἱατρῶν οὐδὲν ἀγνοεῖ· ὁμιλεῖ περὶ τῆς Εὐλογίας κατόπιν τῆς γνώσεως τῶν ἀφορμῶν, ὡς ἐπίσης κατόπιν τοιαύτης γνώσεως ὁμιλεῖ καὶ περὶ τοῦ ἐμβολιασμοῦ. (Gatti Ἱατροσύμβουλος τοῦ Βασιλέως, καὶ καθηγητὴς τῆς Ἱατρικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Πίζης.)

μητρίου τοῦ Φαληρέως, ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ τελεταὶ τῶν τεθνεώτων, ἤγειραν πάλιν θρασυτέραν οὕτως εἰπεῖν τὴν κεφαλὴν, διότι εἶχον ἐξισωθῆ μετὴν Ῥωμαϊκὴν ἐπίδειξιν καὶ μεγαλοπρέπειαν, ὥστε ὑπεχρεώθη ὁ σοφώτατος καὶ πολιτικός ἐκεῖνος ἀνὴρ, νὰ ἐλαττώσῃ αὐτὰς οὐ μόνον μετὰ ποινὰς, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ χρόνου τῆς ἐκφορᾶς, διότι διέταξε νὰ γίνηται αὕτη πρὶν τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, οἱ δὲ τάφοι νὰ καλύπτονται μετὰ μόνον χῶμα, ἀνευ τινὸς ἐπ' αὐτῶν σημείου ἀνωτέρου τῶν τριῶν πηχῶν, ἢ μεγαλητέρου μικρᾶς τραπέζης ἢ κάλπης. « Μηδὲν τῷ τάφῳ ἐπιτιθέσθαι ἢ στήλην τριῶν πήχεων, ἢ τράπεζαν, ἢ κάλπην. » Διῶρισε δὲ καὶ ἐπὶ τούτου Ἀρχὴν πρὸς ἀσφαλῆ τήρησιν καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ νόμου. Ὁ Φαληρεὺς ὑπῆρξε βεβαίως πολὺ ἀυστηρότερος καὶ οἰκονομικώτερος ἀπὸ τὸν Πλάτωνα, ὅστις ἐπιτρέπει εἰς τοὺς νόμους τοῦ τόσον ὕψος τύμβου, ὅσον δύνανται νὰ κατασκευάσωσι πέντε ἄνθρωποι εἰς πέντε ἡμέρας, καὶ λίθον ἐπ' αὐτοῦ ἱκανὸν νὰ περιλάβῃ τέσσαρας μόνους ἥρωϊκοὺς στίχους πρὸς ἔπαινον τοῦ τεθνεώτος, τὴν δὲ δαπάνην τῆς κηδείας ἐπροσδιῶρισε μέχρι πέντε μνῶν, ἤτοι πεντακοσίων δραχμῶν. Κατὰ δὲ τὸν μῆνα Ἀνθεστηριῶνα (Μάρτιον), ἐτελοῦντο ἐπὶ πέντε ἡμέρας τὰ καλούμενα Ἀνθεστήρια, δηλ. ἡ γενικὴ ἑορτὴ τῶν τεθνεώτων. Τὸ πένθος πρὸς τιμὴν τῶν νεκρῶν διήρκει, εἰς μὲν τὰς Ἀθήνας 29 εἰς δὲ τὴν Σπάρτην 11 ἡμέρας· τὴν δὲ 30ην, εἰς ἐκείνην καὶ τὴν 12ην εἰς ταύτην, διελύετο διὰ κοινῆς εὐωχίας.

Οἱ Ῥωμαῖοι εἶχον ἐν μέρει τὰ αὐτὰ τῶν Ἑλλήνων ἔθιμα ὡς πρὸς τὴν ταφὴν τῶν νεκρῶν, διότι, ὡς ὁ Κικέρων βεβαίως εἰς τοὺς νόμους του, πολλαὶ διατάξεις τῶν XII Πινάκων, ἦσαν αὐτολεξεῖ ἀντιγε-

γραμμέναι ἐκ τῶν νόμων τοῦ Σόλωνος. « jam caetera » in XII minuendi sumptus lamentationesque funeris translatas de Solonis fere legibus. » Κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους καιροὺς οἱ ἐνταφιαζόμενοι ἐκαλύπτοντο μετὰ ἀπλοῦν χῶμα ἢ βώλους· « nam priusquam in eas injecta gleba est. » Δι' ὅσους ὁμως ἐφρονεῦοντο εἰς πλοῖον καὶ ἐβρίπτοντο εἰς τὴν θάλασσαν, ὁ κληρονόμος αὐτῶν ὤφειλε πρὸς καθαρισμόν τῆς οἰκογενείας καὶ ἀποτροπιασμόν, νὰ θυσιάζῃ μίαν ὄν (γουροῦναν), καὶ νὰ ἀγῆ σχολὴν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας. Ἀλλὰ δι' ὅσους ἀπέθνησκον φυσικῶς καὶ ἐβρίπτοντο εἰς τὴν θάλασσαν, οὔτε θυσία ἐτελεῖτο, οὔτε σχολὴ ἤγετο.

Κατὰ τὸν τελευταῖον ἐκάστου ἔτους μῆνα, ὅστις εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς Ῥώμης ἦτον ὁ Φεβρουάριος καὶ ἀκολούθως ὁ Δεκέμβριος, ἐτέλουν ἐπὶ τινὰς ἡμέρας γενικὸν μνημόσυνον καὶ πλείστας θυσίας ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, σφάζοντες τὰ ἐκκριτώτερα ἱερεῖα. Καὶ ταύτας μὲν τὰς ὑπὲρ τῶν τεθνεώτων ἀφιερωμένας ἡμέρας, ἐκάλουν νεκροσίμους denicales, ὡς τὰς ἀφιερωμένας ὑπὲρ τῶν οὐρανίων θεῶν, ὠνόμαζον χαρμωσύμους quieti ἀμφοτέρως δὲ ἐχαρακτήριζον ἐσρτασίμους ferie, ὡς νὰ ἤθελον τοιοῦτοτρόπως νὰ συγκατατάξωσι καὶ τοὺς νεκροὺς εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν θεῶν· « in deorum numero esse voluissent. » μάλιστα τοὺς ἐξίσονον μετὰ τοὺς θεοὺς· « Hos leto datos, divos habent. » Τόσος ἦτον ὁ σεβασμὸς, ὃν ἀπένειμον εἰς τοὺς νεκροὺς. Τούτου ἕνεκα καὶ δι' ὅσους ἀπέθνησκον εἰς τὸν πόλεμον, ἢ εἰς ξένην χώραν, ἐξέλεγον ὁσπία ἑτέρου νεκροῦ, καὶ ἤγον δι' αὐτῶν τὴν κηδείαν ἐκείνων. Τὸ ἀτοπον ὁμως τοῦτο ἔθιμον ἀκολούθως κατηγορήθη ὑπὸ μιᾶς διατάξεως τῶν XII Πινάκων. « Homini mortuo ne ossa legito, quo post funus faciat. »

Ἡ πυρὰ ἢ ὁ ἐμπρησμός τῶν νεκρῶν, ὡς καὶ ἡ ἀπαγόρευσις τῆς ταφῆς αὐτῶν ἐν τῇ πόλει, μετηνήχθησαν ἐκ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀνεγράφησαν εἰς τοὺς νόμους τῶν XII Πινάκων. « *Homine mortuum in urbe ne sepelito neve urito.* » Ὡσαύτως ἐκεῖθεν μετεφέρθησαν καὶ αἱ ἀπαγορεύουσαι εἰς τὰς γυναῖκας τοὺς θρήνους καὶ κοπετοὺς διατάξεις. « *Mulieres genos ne radunt, neve lessum funeris ergo habent.* » Καὶ τὸ χρίσμα *unctura* ἢ ἀλειμμα τῶν νεκρῶν, καὶ ἡ πέριξ αὐτῶν πόσις *circumprotatio*, ἐπίσης ἀπηγορεύθησαν μετὰ ταῦτα ὑπὸ ρητῶν νόμων.

Μετὰ τὴν πρόοδον ὁμως τοῦ χρόνου εἰσέχθησαν οἱ πολυτελεῖς ραντισμοὶ *sumptuosa respersio*, οἱ μεγάλοι στέφανοι ἢ τὰ μακρὰ ἐγκώμια, *longe coronae*, τὰ θυμιάματα, καὶ ὅλοι οἱ λοιποὶ μεγαλοπρεπεῖς τῶν μνημείων στολισμοὶ, αἱ πολυδάπανοι σπονδαὶ ἱματίων καὶ ταινιῶν ἐκ πορφύρας, καιομένων ἐπὶ τῶν τάφων, ἢ ἀνακήρυξις τῆς ἐκφορᾶς, ἢ συνοδία αὐτῆς ὑπὸ κηρύκων καὶ χωροφυλάκων *lictiores*, οἱ τελούμενοι ἀγωνες, ἢ ὑπόμνησις εἰς τὸν ἐπικήδειον λόγον ἐπαίνων ἐνδόξων ἀνδρῶν, καὶ τὰ πένθιμα ἄσματα συνοδευόμενα ὑπὸ δώδεκα σαλπίγγων, αἵτινες ἐκαλοῦντο *peniae*. Νόμοι δὲ ἰδιαίτεροι ἐκανόνιζον τὸν χρόνον τοῦ πένθους τῆς οἰκογενείας, ὅπως μὴ παρατείνηται πλέον τοῦ δέοντος, τὸ εἶδος τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ θυσιαζομένων ἱερείων, τὸν τρόπον δι' οὗ ἐκαλύπτετο μὲ γῆν ὁ τάφος, καὶ τὸν καιρὸν ἐξ οὗ ἤρχιζε νὰ θεωρῆται νομίμως ὡς τοιοῦτος. Τοιαῦτα ἐν συνόψει ἦσαν καὶ τὰ περὶ τοῦ ἐνταφιασμοῦ τῶν νεκρῶν ἔθιμα τῶν Ῥωμαίων.

Εἰς δὲ τοὺς ἀρχαίους Ἐτρούσκους ὑπῆρχον ἐν πολλοῖς τὰ αὐτὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων ἔθιμα.

Ἦτον ἐπίσης καὶ εἰς αὐτοὺς, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Μικάλης, παραδεδεγμένος ὁ ἐνταφιασμός τῶν σωμάτων ὡς καὶ ὁ ἐμπρησμός αὐτῶν. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει, ἔθετον τὴν κόριν τοῦ νεκροῦ ἐντὸς ἀγγείων τετραγώνων ἢ ἀμφορέων, καὶ ἐνεταφίαζον αὐτὴν, ἢ τὴν ἐφύλαττον εἰς σπήλαια, κατεσκευασμένα ἐπὶ ὑψηλῶν βράχων εἰς εἶδος δωματίων, διακοσμουμένων μὲ ἀνάγλυφα καὶ ζωγραφίας. Διὰ τῶν μεριμνῶν καὶ περιποιήσεων τούτων, ἐδείκνυον ὅτι δὲν ἐθειώρουν τὸν ἐνταφιασμόν ὡς ἀπλὴν καὶ ξηρὰν τελετὴν, ἀλλ' ὡς διακεκριμένην καὶ ὑψηλὴν τιμὴν, ὀφειλομένην ὑπὸ τῶν ζώντων πρὸς τοὺς τεθνεώτας. Ἐκ τῆς τέφρας εὑρεθείσης ἐντὸς πολλῶν ἀγγείων, εἰκάζεται ὅτι ἤλειφον τὸν νεκρὸν μὲ διάφορα ἀρώματα. Ἐπὶ δὲ τοῦ τύμβου ἐνεχάραττον ἀπλῶς τὴν ἡλικίαν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ μεταστάντος, ὡς καὶ ἐκεῖνα τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ. Ἐκ τίνος ἀναγλύφου, ἀπεικονίζοντος ἐν συμπλέγματι 37 προσώπων, σκηρὴν νεκροῦ τίνος, εἰκάζεται προσέτι ὅτι οἱ θρηνοὶ καὶ οἱ κοπετοὶ ὡς καὶ ἡ μάδησις τῆς κόμης, ἦσαν συνήθη καὶ εἰς τοὺς Ἐτρούσκους. Τάφοι δὲ τούτων ἀρχαῖοι ἀνεκαλύφθησαν εἰς τὸ Βιτέρβον, τὴν Ταρχυνίαν, τὸ Ὀρβίνιον (*Castel d' Asso*) καὶ ἀλλαχοῦ.

Ὡς πρὸς δὲ τὰς νήσους Σικελίαν, Μελίτην καὶ Γόζον, γνωρίζομεν μόνον ἐκ τῶν περιηγήσεων τοῦ Σαιντ-νὸν καὶ Χόβελ, ὅτι ὑπῆρχον ἐπὶ ὑψηλῶν τόπων, καὶ εἰσέτι διατηροῦνται, μακρὰί σειραὶ, ἐπιτιθέμεναι ἢ μία ἐπὶ τῆς ἄλλης, τάφων ἐσκαμμένων εἰς βράχους, πολλοὶ τῶν ὁποίων ὁμοιάζουν μὲ δωμάτια ἢ κελλία, εἰς τὰ ὁποῖα φαίνονται ἐσκαλισμένα προσκεφάλαια, ὅπου ἐτίθετο ἡ κεφαλὴ τοῦ νεκροῦ. Τὸ δὲ ἄτεχνον καὶ ἀλάξευτον αὐτῶν, ὡς καὶ ἐκείνων τῆς

Ἐτρουρίας ἢ Τυβήρηϊας, καταμαρτυροῦν τὴν ἀρχαιοτάτην χρονολογίαν των. Ἄς μεταβῶμεν ἤδη καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον.

Εἰς τὴν χώραν ταύτην τῶν ἀλλοτε Φαραόνων, ὅπου ὁ πολιτισμὸς ἦτο, φαίνεται, ἕως ἀπὸ τῆς καθόδου τῶν Ἑβραίων, μᾶλλον ἀνεπτυγμένος, ἦσαν καὶ ἔθιμα μᾶλλον πολυτελεῆ, καὶ ἐπιδεικτικὰ μεγάλου ἐπίσης σεβασμοῦ πρὸς τοὺς νεκροὺς, ἂν καὶ δὲν ἦσαν ἀπηλλαγμένα ἀπὸ τινος βαρβαρικοῦ τύπου. Μόλις ἤθελέ τις ἀποβιώσει, ἅπασαι αἱ τοῦ οἴκου γυναῖκες, ὡς ἱστορεῖ ὁ Ἡρόδοτος, χρίουσαι μὲ πηλὸν τὴν κεφαλὴν, ἢ καὶ τὸ πρόσωπον καὶ ἐζωσμένοι, περιέτρεχον τὰς ἀγυῖας ὁμοῦ μὲ τοὺς πλησιεστέρους συγγενεῖς τοῦ νεκροῦ, ἐδείκνυον τοὺς μαστοὺς, ἐθρήνουν καὶ ἐτύπτοντο· τὰ αὐτὰ ἐζωσμένοι ἐπραττον ἐξ ἐτέρου μέρους καὶ οἱ ἄνδρες. Ἄφοῦ δὲ τοιοῦτοτρόπως ἤθελον τὸν θρηνῆσαι, τὸν παρέδιδον εἰς ταρίχευσιν, ἧτις ἦτο τριῶν εἰδῶν, πολυτελής, μεσαία καὶ εὐτελής ἢ πενιχρά, ἀναλόγως τῆς δαπάνης, ἣν εὐκόλυνετο ἕκαστος νὰ διαθέσῃ. Τὰς νεάνιδας ὁμως ἕνεκα ἐπισυμβάσης τινὸς τερατώδους ἀσχημοσύνης, δὲν τὰς παρέδιδον ἀπροφυλάκτους.

Οἱ ταρίχευταὶ μετὰ παρέλευσιν 70 ἡμερῶν, ἀπαιτουμένων διὰ τὴν ταρίχευσιν, ἀνταπέδιδον εἰς τοὺς συγγενεῖς τὸν νεκρὸν, περιτυλιγμένον διὰ βυσσίνων ταινιῶν, τὰς ὁποίας ἐπέχριον μὲ κόμμι ἢ κόλλαν. Οἱ δὲ συγγενεῖς ἔχοντες ἤδη παρεσκευασμένην θήκην ξυλίνην ἀνθρωπόμορφον, ἔθετον ἐντὸς αὐτῆς καὶ ἐκάλυπτον τὸν ταρίχευθέντα νεκρὸν, τὸν ὁποῖον ἢ μετέφερον εἰς τὸν οἶκόν των καὶ στήνοντες αὐτὸν ὄρθιον εἰς τι μέρος τοῦ τείχους, τὸν διατήρουν ὡς πολῦτιμον θησαυρὸν, ἢ τὸν ἐναπέθετον εἰς μεγαλοπρεπῆ

μνημεῖα, ἐξ ὧν εἶναι καὶ αἱ μέχρι τῶν ἡμερῶν μας σωζόμεναι κολοσσαῖαι Πυραμίδες.

Οἱ Αἰγύπτιοι, ὡς ἱστορεῖ καὶ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης, θεωροῦντες τὸ πρόσκαιρον καὶ σύντομον τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, ὀλίγον περὶ αὐτοῦ ἐνδιεφέροντο, πλὴν μεγάλως ἐξετίμων τὴν μετὰ θάνατον μνήμην· ὄθεν καὶ τὰς μὲν τῶν ζώντων οἰκίας, τὰς ὁποίας ἀνήγειρον καὶ ἤττον μεγαλοπρεπεῖς, ἐκάλουν ξενοδοχεῖα, ἐξ ὧν ταχέως ἀπῆρχοντο, τοὺς δὲ τῶν νεκρῶν τάφους, τοὺς ὁποίους κατεσκεύαζον καὶ μᾶλλον κολοσσαίους, ὡς τὰς Πειραμίδας, ὠνόμαζον διαμονὰς αἰωνίους, ἐξ ὧν οὐδέποτε ἐμελλον ν' ἀπέλθωσιν. Ἡ δοξασία αὕτη καταδεικνύει ὅτι οὐχὶ αἰσθημα μηδαινότητος, ἀλλ' ἰδέα ἀθανασίας, ὑπηγόρευε τὴν ἀνέγερσιν τῶν γιγαντιαίων ἐκείνων οἰκοδομῶν. Τὰ μεγάλα καὶ στερεὰ μνημεῖα καθιστάμενα καὶ διαρκέστερα, ἀποτελοῦν καὶ οὐσιῶδες μέρος τῆς δόξης οἰασθήποτε ἀνθρωπίνης κοινωνίας· καὶ πρέπει τις νὰ ἀδιαφορῆ περὶ τῆς ἀσῆμου ἢ διασῆμου μνήμης ἔθνους τινός, ὅπως καταδικάζῃ οἰκοδομὰς ἢ μαυσωλεῖα, μεταφέροντα τὴν μνήμην του πέραν τῶν ὁρίων τῆς ὑπάρξεώς του, καὶ διασώζοντα αὐτὴν μετὰ τῶν ἀντικαθιστῶντων αὐτὸ μεταγενεστέρων.

Ἰδιαιτέραν ἐπίσης μέριμναν ἐδείκνυον πρὸς τοὺς νεκροὺς καὶ οἱ γείτονες τῶν Αἰγυπτίων Αἰθίοπες, καλούμενοι μακρόβιοι, διότι ἀπέδιδον εἰς αὐτοὺς τιμὰς ἰσοθέους. Ὅταν τις ἀπεβίωνε, τὸν ἐταρίχευον κατὰ τὸ ἔθος τῶν Αἰγυπτίων, ἢ ἄλλως πως τὸν ἴσχυον ἀκολούθως τὸν περιεκάλυπτον μὲ γύψον, καὶ ἐπὶ τοῦ γυψώματος ἐζωγράφιζον τὴν εἰκόνα του, ὅσον οἶόν τε ὁμοίαν κατὰ τε τὴν μορφήν καὶ τὸ ἀνάστημα· μετὰ ταῦτα τὸν ἔστηνον πρὸς κοινὴν θεῖαν ἐντὸς θήκης ἐξ

ἔλλου, οὔσης ἐν τῇ χώρᾳ τῶν τῆς ὑελίτιδος ἄμμου ἀφθόνου καὶ εὐεργάστου, τὸν διετήρουν πλησίον τῶν οἱ συγγενεῖς ἐπὶ ἓν ἔτος, μετὰ παρέλευσιν τοῦ ὁποῖου τὸν περιέφερον εἰς τὴν πόλιν ἢ τὴν κώμην, καὶ ἐπὶ τέλους τὸν ἐναπέθετον ὄρθιον μετὰ τῆς θήκης εἰς τόπον ὠρισμένον διὰ τοὺς νεκρούς.

Ἐν δὲ τῇ Λυβία οὐ μόνον οἱ γεωργοὶ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ νομάδες, ἔθαπτον τοὺς νεκρούς καθὼς οἱ Ἕλληνες, ἐκτὸς τῶν Νασσαμώνων, οἵτινες τοὺς ἔθαπτον μὲν καὶ οὗτοι, ἀλλὰ κατημένους καὶ οὐχὶ ὑπτίους προσεῖχον δὲ μάλιστα ὡς καὶ κατὰ τὴν στιγμήν τῆς τελευτῆς, ὅπως ἐκπνέωσι κατῆμενοι. Οὗτοι, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Ἡρόδοτος, τοσοῦτον ἐσέβοντο τὴν μνήμην τῶν πατέρων τῶν, ὥστε ὁσάκις ἤθελον νὰ ὀμώσωσιν, ἔθετον τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν τάφων τῶν, ὡς ἐπίσης ἐπὶ τῶν ἰδίων ἐμαντεύοντο κοιμώμενοι, διότι ὡς ἤθελον ὀνειρευθῆ, οὕτως ἔπραττον.

(ἀκολουθεῖ.)

ΓΝΩΜΟΛΟΓΙΑΙ ΙΝΔΙΚΗΣ ΣΟΦΙΑΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΒΑΤΡΙΧΑΡΗ.

(Συνέχεια).

15. Ποία τῶν ἀγαθῶν ἀρετὴ δὲν δυσφημεῖται ὑπὸ τῶν κακῶν; — Ἡ μὲν αἰδῶς χαρακτηρίζεται μωρία, ἢ δ' ἐγκράτεια ὑπόκρισις, ἢ καθαρότης πλάνη, ἢ ἠρωϊκὴ καρδία ἀσπλαγχνία, ἢ ἐχεμυθία ἀβελτηρία, ἢ εὐπροσηγορία μικροπρέπεια, ἢ μεγαλοπρέπεια ἔπαρσις, ἢ εὐγλωττία ἀθυροστομία, καὶ ἢ ἀνεξικακία ἀδυναμία.

16. Εἰς τοὺς μεγαλόφρονας ἔμφυτα εἶναι ταῦτα καρτερία ἐν ἀτυχίᾳ καὶ ἀδοξία, ἀνεξικακία ἐν εὐτυχίᾳ καὶ εὐδοξία, κλίσις εἰς εὐκλειαν καὶ σπουδὴ εἰς μάθησιν.

17. Ἐκεῖνος εἶναι υἱὸς ὅστις εὐφραίνει τὸν πατέρα μὲ ἀγαθὰ ἔργα· ἐκεῖνη εἶναι γυνή, ἣτις πράττει τὸ ὠφέλιμον καὶ ἀρεστὸν τῷ ἀνδρὶ· ἐκεῖνος εἶναι φίλος, ὅστις καὶ ἐν εὐτυχίᾳ καὶ ἐν ἀτυχίᾳ εἶναι ὁ αὐτός.

18. Ἡ ἀμέλεια καὶ ἡ ἀργία εἶναι μεγάλοι ἐχθροὶ τῶν ἀνθρώπων· οἱ κάλλιστοι αὐτῶν φίλοι εἶναι ἡ φιλεργία καὶ ἡ φιλοπονία, διότι ὁ φιλεργὸς καὶ φιλόπονος οὐδέποτε κακῶς ἔχουσι.

19. Δὲν ὑπόκεινται μόνον τὰ ἀγαθὰ καὶ κακὰ εἰς τὴν εἰμαρμένην, ἀλλὰ καὶ τὸ ὀρθῶς ἢ κακῶς φρονεῖν τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦς, ἐνεκα τούτου ὁ ἐχέφρων ὀφείλει νὰ πράττῃ μετὰ σκέψεως ὅ,τι μέλλει νὰ πράξῃ. Πλὴν ὅ,τι προεχαράχθη ὑπὸ τῆς εἰμαρμένης ἐν τῷ μετώπῳ ἐκάστου, τίς δύναται νὰ τὸ ἐξαλείψῃ; (ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁμοῦς τούτου εἶναι διάφοροι αἱ δοξασίαι τῶν Ἰνδῶν φιλοσόφων).

20. Ποῖον εἶναι μέγα κέρδος; — Ἡ μετὰ σοφῶν καὶ ἐμφρόνων συνομιλία. Ποῖον εἶναι μέγα ἄλγος; — Ἡ μετὰ ἀφρόνων καὶ βαρβάρων συναναστροφή. Ποία εἶναι μεγάλη ζημία; — Τὸ νὰ μὴ πράττῃ τις τὰ δέοντα ἐν καιρῷ. Τί εἶναι φρόνησις; — Ἡ πρὸς τὰ νόμιμα κλίσις. Τίς εἶναι ἥρωϊς; — Ὁ νικητὴς τῶν αἰσθήσεων. Ποία εἶναι γυνή; — Ἡ σώφρων καὶ φίλανδρος. Τίς εἶναι πλοῦτος; — Ἡ μάθησις.

21. Ἡ μὲν ζωὴ βραχεῖα ὡς μέγα κῆμα· ἢ δὲ ἀγλαία τῆς νεότητος ἐφήμερος ὡς ἄνθος· ὁ πλοῦτος ἄστατος ὡς ἡ διάνοια· αἱ ἡδοναὶ πρόσκαιροι ὡς αἱ

ἄστραπαὶ ἐν καιρῷ χειμῶνος. Προσκολλήσατε λοιπὸν τὸν νοῦν εἰς τὴν πρὸς τὸν Θεὸν θεωρίαν, ἵνα διαπλεύσητε ἀσφαλῶς τὸ φοβερὸν τοῦ κόσμου τούτου πέλαγος.

22. Ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ὠρίσθη εἰς ἑκατὸν ἔτη, τῶν ὁποίων τὸ ἥμισυ ἀφαιροῦν αἱ νύκται· ἐκ δὲ τοῦ λοιποῦ ἡμίσεως, ἀφαιρεῖ πάλιν τὸ ἥμισυ ἡ πεδικὴ καὶ γεροντικὴ ἡλικία· τὸ δὲ κατάλοιπον διανύεται μὲ νοσήματα, κακουχίας καὶ πόνους ἐκ ποικίλων ἐργασιῶν. Ποῦ εἶναι λοιπὸν ἡ ἀνεσις εἰς τὴν ὥς τὸ συντριβόμενον κῆμα βραχεῖαν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων; ✕

23. Ἡ γῆ αὕτη οὐδ' ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἔμεινεν ἄνευ δεσποτῶν· ἀναρίθμητοι αὐτῆς κύριοι ἤλθον καὶ ἀπῆλθον, πρὸς τί λοιπὸν ἐπαίρονται οἱ βασιλεῖς εἰς τὴν κατάκτησιν τοιαύτης γῆς. — Ἄν καὶ ὠφείλιον νὰ αισθάνωνται λύπην, ἔχουν οἱ μωροὶ χαρὰν καὶ οἴησιν, ἐνῶ οὐδὲ τὸ πολλοστημόριον αὐτῆς δύνανται σταθερῶς νὰ κατέχωσιν.

24. Δεδόσθω ὅτι πλουτεῖς καὶ πάντα τὰ ἐφετὰ ἀπολαμβάνεις· ἐκ τούτου τί; — Ἔστω ὅτι ἔθηκας τὸν πόδα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν ἐχθρῶν σου· ἐκ τούτου τί; — Ὑπόθεες ὅτι ἔχεις ἄφθονα πάντα· ἐκ τούτου τί; Ἔστω ὅτι ζῆς μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος· ἐκ τούτου τί; — Καὶ μετὰ ταῦτα θάνατος.

25. Ἀνύψονε τὴν δίονοιαν πρὸς τὸ ὑπέρτατον ἐκείνο Θεῖον, τὸ ἀτελεύτητον, τὸ ἀγήρατον καὶ διαυγές· τί τὸ ὄφελος ἐκ τῶν ματαίων τρυφῶν τοῦ κόσμου τούτου; Αὐταὶ εἶναι κατώτεροι ἀπὸ τὴν θεῖαν ἐκείνην τρυφήν καὶ ἐπιδιώκονται ὑπὸ χαμαιζήλων καὶ χαμερπῶν ἀνθρώπων.

(ἀκολουθεῖ.)

ΕΝΑΡΤΗ

ΔΡΑΜΑ

ΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΡΕΙΣ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ (α).

⓪ Πολυφόντης υἱὸς τοῦ Προμνήσου, ἀνὴρ πο-
νηρὸς, πανουργὸς καὶ ψυχῆς λίαν μοχθηρᾶς, ἐπέτυχε
δὲ ἐπιδεξίου πολιτείας καὶ πολλῶν μηχανημάτων ἕ-
ἀναγορευθῆ Ἡγεμῶν, ἧ ὡς ἀπεκάλουν οἱ ἀρχαῖοι τοὺς
Ἡγεμόνας, Τύραννος τῆς Κεφαλληνίας, τῆς ὁποίας
καὶ κατέστη πράγματι τοιοῦτος μετὰ τὴν ἀναγόρευ-
σίν του, διότι ἐπέβη μυριοτρόπως καὶ ἀπεδεκάτιζε
τοὺς Κεφαλλῆνας, ἀπηγόρευεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἐλευ-
θερίαν καὶ τὰς μᾶλλον ἀθῶας διασκεδάσεις, δὲν ἐπέ-
τρεπε πλειοτέρας τῶν δύο ἑορτῶν, οὔτε διαμονὴν μα-
κρυτέραν τῶν δέκα ἡμερῶν κατὰ μῆνα εἰς τοὺς ἀπὸ
τὰς ἐξοχὰς ἐρχομένους· τὸ δὲ χεῖριστον πάντων καὶ
τὸ μᾶλλον ἀνόσιον, ἦτο ἡ ἐκπαρθένευσις τῶν νεανί-

(α) Ἰδ. καὶ τὴν Εἰσαγωγὴν.

δων πρὶν τῆς νυμφεύσεώς των. Ἡ τελευταία ὁμως αὕτη αἰσχρὰ διαγωγή του, ἐχρημάτισε καὶ ἡ ἀφορμὴ τοῦ θανάτου του καὶ ἡ ἀπολύτρωσις τῶν Κεφαλληνῶν.

Κόρη λίαν ὠραία καὶ ἐκ δημοτικῆς, πλήν πλουσίας οἰκογενείας, θυγάτηρ τοῦ Ἴππομέδοντος καὶ τῆς Πανόπης, ἡ Ἐναρέτη, καὶ ἀδελφὴ τοῦ Ἀντήνορος, ἀπορφανισθεῖσα προῶρως ἐκ τοῦ πατρὸς, καὶ φθάσασα εἰς ἡλικίαν γάμου, ἐμνηστεύθη μετὰ τοῦ Ἀρισταγόρου, ἀνήκοντος εἰς ἐτέραν εὐπορωτάτην τῆς Κεφαλληνίας οἰκογένειαν. Συνεφώνησε δὲ τοὺς γάμους ἡ μήτηρ αὐτῆς ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ φυγάδος ἀδελφοῦ τῆς, ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ τελεσθῶσι μετὰ τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ, ὃν εἶχον εἰδοποιήσει καὶ ἀνυπομόνως περιέμενον.

Πληροφορηθεὶς ὁ Τύραννος, ἀπήτει νὰ γνωρίσῃ αὐτὴν πρὶν τῆς τελετῆς τῶν γάμων. Ἡ αἰφνίδιος καὶ ἀθέμιτος αὕτη ἀπαίτησις, μετέβαλον ἐν ἀκαρεῖ τὴν φαιδρὰν τῶν μελλονύμφων καὶ τῶν οἰκογενειῶν των πανηγυριν εἰς ἀπαρηγόρητον θλίψιν, διότι ἀμηχανοῦσαν σὺν τοῖς ἄλλοις πῶς νὰ ὑπεκφύγῃσι τοιαύτην κατασχύνην. Εἰδοποιοῦν συνεχῶς τὸν ἀπόντα Ἀντήνορα νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν ἐπάνοδόν του.

Ὁ Ἀντήνωρ ἀφίχθεις λαθραίως εἰς Κεφαλληνίαν, ἐπροσδιώρισε τὴν ἐπιούσαν τῆς ἀφίξεώς του τὴν τελετὴν τῶν γάμων, διότι εἶχε προσχεδιάσει καὶ τὴν ἀδελφὴν του ν' ἀπαλλάξῃ ἐκ τῆς ἀτιμώσεως, καὶ τὴν πατρίδα νὰ ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὸν Τύραννον, πρὶν ἢ ἀνακαλυφθῆ καὶ κακοποιηθῆ ὑπ' αὐτοῦ. Νέος καὶ εὐειδής ὡς ἡ ἀδελφὴ του, ἐνεδύθη γυναικεῖον ἱματισμὸν ὑπὸ τὸν ὅποιον ἔκρυψεν ἐγχειρίδιον, καὶ ἀπελθὼν περὶ λύχνων ἀφᾶς τὴν προτεραίαν τῆς τελέσεως τῶν γάμων εἰς τὸν οἶκον τοῦ Πολυφόντου κατὰ πρόσκλησίν του, ὠδηγήθη ὡς νὰ ἦτον ἡ Ἐναρέτη εἰς τὸν

θάλαμον αὐτοῦ, καὶ μείναντες μόνοι ἐπέτυχεν ἐν ἀρμοδίᾳ στιγμῇ νὰ φονεύσῃ αὐτὸν καὶ νὰ ἐξέλθῃ ἀβλαβῆς. Ὁ λαὸς τιμῶν τὴν ἀνδρίαν του, ἐκείνον μὲν ἀνηγόρευσε τότε Ἡγεμένα, τὴν δὲ ἀδελφὴν του ἀλλως πῶς μεγάλως ἐδόξασεν. Ἐκ τοῦ Ἀντήνορος κατήγοντο καὶ ὑπήρχον ἐπὶ πολλὰς γενεὰς οἱ Ἀντηνορίδαι.

Τὰ γεγονότα ταῦτα εἰκάζονται σύγχρονα ἢ ὀλίγον προγενέστερα τοῦ ἱστορήσαντος αὐτὰ Ἡρακλείδου, ἀκμάσαντος κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Πλάτωνος, τοῦ ὁποίου ἐχρημάτισε καὶ μαθητής.

ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ.

ΕΝΑΡΕΤΗ, μνηστή του Ἀρισταγόρου.

ΑΝΤΗΝΩΡ, ἀδελφός αὐτῆς.

ΠΑΝΟΠΗ, μήτηρ ἀμφοτέρων.

ΑΡΙΣΤΑΓΟΡΑΣ, μνηστήρ τῆς Ἐναρέτης.

ΠΟΛΥΦΟΝΤΗΣ, τύραννος τῆς Κεφαλληνίας.

ΠΡΟΜΝΗΣΟΣ, πατήρ του.

ΤΡΟΦΟΣ, τῆς Ἐναρέτης.

ΑΓΓΕΛΟΣ.

ΕΤΕΡΟΣ, Ἄγγελος.

ΧΟΡΟΣ, Κεφαλληνίδων.

ΘΕΡΑΠΩΝ καὶ ΔΟΥΡΥΦΟΡΟΙ τοῦ Πολυφόντου.

ΛΑΟΣ, Κεφαλλήνων.

Ἡ σκηνὴ ἐν τῇ πόλει Κεφαλληνίας.

Προλογίζει ὁ Χορός.

ΠΡΑΞΙΣ Α΄.

ΣΚΗΝΗ Α΄.

Πλατεῖα τῆς πόλεως, ὀλίγον τῶν ἀνακτόρων ἀπέχουσα, ἐνθα ἰδρύεται ναὸς καὶ βωμὸς τῆς Ἀρτέμιδος, ἀπέναντι τοῦ ὁποίου ἰδρύεται ἕτερος τῆς Ἀφροδίτης. Ὁ χορὸς ἐνδεδυμένος ἀρχαῖον ἱματισμὸν, ἤτοι χλαμύδας ἢ σύρματα, προλογίζει ἄδων ἐνώπιον τοῦ βωμοῦ τῆς Ἀρτέμιδος, καὶ κρατῶν εἰς τὰς χεῖρας ἱεστηρίους κλάδους, ἀτενίζει πρὸς αὐτήν.

ΧΟΡΟΣ.

ΣΤΡΟΦΗ Α΄.

ὦ κόρη Διὸς καὶ Λητοῦς,
Σεβασμία τῆς νήσου Θεά,
Σκηπτοῦχε σεμνὴ κυνηγῶν,
Καὶ παρθένων προστάτις θερμῆ.
Σὺ νεῦσε καὶ ρίψ' εὐμενὲς
Βλέμμα κι ἶδε, τὰ ὅσα δεινὰ,
Κι' ἀθέμιτα πάσχ' ἢ πατρίς.
Ζυγὸν ἔχει τυράννου βαρύν.
Τῆς νήσου μας εἶσαι λιμῆν.
Κλίνομεν ὄλαι γόνυ πρὸς Σέ,
Κι' αἰτοῦμεν οἰκτίρμων Θεά,
Σωστικὴν καὶ ταχεῖ' ἀρωγὴν.

ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΗ Α΄.

Ἄν ποτὲ μ' εὐρίνους κύνας
Εἰς πυκνὰ ὄρέων δάση,

Ἐθηρεύσαμεν ἐλάφους
Πρὸς τιμὴν σου, σεμνὴ κόρη·
Ἄν ποτὲ εἰς τοὺς βωμούς σου
Μ' ἔκκριτ' ἄμωμ' ἱερεῖα,
Ἐτελέσαμεν θυσίας,
Δέξ' ἀσμένως τὰς εὐχὰς μας,
Καὶ ἀπάλλαξε τὴν χώραν
Ἐκ τέρους δημοδόρον,
Ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀρχαίαν
Ἡ πατρίς ἐλευθερίαν.

ΣΤΡΟΦΗ Β'.

Εἰς ὅσους τιμοῦν τοὺς Θεοὺς,
Καὶ μὲ σέβας καὶ πίστιν τελοῦν
Θυσίας ἀγνάς καὶ ἑορτάς,
Κι' οἱ Θεοὶ, εἶν' ἔς αὐτοὺς εὐμενεῖς.
ὦ Θεά, λοιπὸν εἰς ἡμᾶς
Καὶ Σὺ τῶρα γενοῦ βοηθός.
Ἐν βέλος ταχὺ φονικόν,
Τὸν ἐχθρὸν νὰ σπαράξῃ ἀρκεῖ.
Ἄν δεινὴ ποτὲ τιμωρός,
Ἄλαζόνος ἐφάνης μητρὸς,
Εἰς τύραννον ἤδη αἰσχρὸν
Ῥίψε πλέον τὸ βέλος βαρὺ.

ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΗ Β'.

Ὁ πανούργος Πολυφόντης,
Ὁ ἀνάξιος τοῦ Προμνήσου
Υἱός, τῶρα τρία ἔτη,
Καταισχύνει καὶ μαστίζει
Τότους ἀνδρας μεγαθύμους,

Ἄφοῦ ἐπέτυχε μὲ δόλον
Νὰ γενῆ καὶ μὲ ἀπάτην,
Ἐγεμῶν τῶν Κεφαλήνων.
Οὕτω καὶ ἄλλοι ἀφοῦ καθήσκει
Εἰς τὸν θρόνον τῶν ἐδραῖοι,
Τοὺς λαοὺς εἰς τὸν αὐχένα
Τοὺς πατοῦν καὶ ἀπολακτίζου.

ΣΤΡΟΦΗ Γ'.

Ἐλεύθερον βίον τιμᾶς,
Ὀρειβάτις, ἐκεῖ δὲν ἀκοῦς
Θυμάτων φωνὰς καὶ ὄδυρμούς,
Ἡ θορύβους καὶ φήμας αἰσχράς.
ὦ Φοῖβη παρθένε σεμνὴ,
Σπεῦσε, σπεῦσε τὸ βῆμα καὶ ἔλθε,
Τὴν νέαν δεινὴν συμφορὰν
Νὰ προλάβῃς· ἡ πόλις βοᾷ.
Μανίαι ἐδῶ καὶ θυμοὶ,
Ἐκεῖ θεὰ στιγῆς νεκρικῆς,
Ἄλλοῦ γόοι θρήνων πολλοὶ,
Κι' ἄλλοῦ ὄψεις ὠχραὶ, κατηρεῖς.

ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΗ Γ'.

Νέον πένθος εἰς τὴν χώραν
Ἀπειλεῖται νὰ ἐνσκήψῃ·
Βορὰ λύκου ἀμνάς ἄλλη
Μὴ γενῆ, πολλοὶ φοβοῦνται.
Ἡ ὠραία Ἐναρέτη,
Ἡ μνηστὴ τ' Ἀρισταγόρου,
Τοῦ Ἀντήνορος ἡ κάσις,
Καὶ θυγάτηρ τῆς Πανόπης,

Ἐνῶ αὖριον τοὺς γάμους
Νὰ τελέσῃ ἐτοιμάζει,
Ἄπ' τὸν τύραννον ζητεῖται,
Πρὶν τῶν γάμων νυμφοκόρη.

ΕΠΩΔΟΣ.

Εἶναι πλάνη πῶς ὁ κόσμος
Ἐντελῶς εἶναι γνωστός·
Εἶν' κι' αὐτὸς καθὼς ὁ βίος
Τῶν ἀνθρώπων σκοτεινός.
Εἶν' αἰνίγματα κι' οἱ δύο,
Ἄνερμήνευτα δεινά·
Πυκνὰ νέφη τοὺς καλύπτουν,
Ἢ λευκὰ ἢ μελανά.
Τίς γνωρίζει ἂν ὁ κόσμος,
Θὰ τελειώσῃ ἢ καὶ πῶς;
Κι' ἂν ὁ ἄνθρωπος θὰ ζήσῃ
Εὐτυχῶς ἢ δυστυχῶς;
Καὶ ἂν ὅσους τώρα βλέπη
Ὅτι εἶναι εὐτυχεῖς,
Θὰ διέλθουν καὶ τὸ στάδιον
Χωρὶς λύπας τῆς ζωῆς;
Νὰ τῆς νέας Ἐναρέτης,
Μετετράπη ἢ χαρὰ,
Εἰς βαρὺ ἐξαίφνης πένθος
Καὶ εἰς δάκρυα πικρά.
Πλούτη, κάλλος καὶ νεότης,
Γάμοι τόσον ημποθητοί,
Ὅλα πλέον κινδυνεύουν,
Ἐὰν πάθῃ ἢ τιμῇ.

Ἄλλ' ἰδοὺ πενθηφοροῦσα
Προχωρεῖ μὲ τὴν τροφόν,
Τὴν Θεάν νὰ ἱκετεύσῃ
Μὲ θυσίας ὀπωρῶν.

ΣΚΗΝΗ Β'.

Ἡ Ἐναρέτη μετὰ τῆς Τροφῆς αὐτῆς, ἐν-
θεδωμέναι μελανὰ σύρματα καὶ κρατοῦσαι
εἰς τὰς χεῖρας ἱκετηρίους κλάδους, θέτουν
ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς Ἀρτέμιδος μικρὸν κἀνί-
στρον, πλήρες διαφόρων ὀπωρῶν.

Ἐν. Εἰς καλὴν ὥραν κατήλθομεν ἱκέτιδες πρὸς
τὴν Θεάν, ἐνθα συμπαρίστανται καὶ ἕτεραι ὡς ἡμεῖς
νεάνιδες.

Χο. Τὰ δεινὰ τῆς πατρίδος, ὁ κοινὸς κίνδυνος, καὶ
ὁ ἐπικείμενος ἤδη ἰδικὸς σου, μᾶς ἠνάγκασαν νὰ προσ-
δράμωμεν εἰς τὴν ἀγνοπάρθενον Ἀρτεμιν.

Ἐν. Σᾶς εὐγνωμονῶ, ἀγαθαὶ συμπολίτιδες, δι'
ἣν δεικνύεται πρὸς με συμπάθειαν. Ἐνώσατε καὶ τώ-
ρα, παρακαλῶ, πρὸς τὰς ἰδικὰς μου καὶ τὰς ἰδικὰς
σας εὐχάς.

Χο. Τὴν σεπτὴν Θεάν ἱκετεύσαμεν, χαρισεστάτη
τῆς Πανόπης κόρη, καὶ θέλομεν εἰσέτι μετὰ σοῦ ἱκε-
τεύσει αὐτή· ἢ ἀπειλοῦσά σε συμφορὰ, ἐπήλθε δυστυ-
χῶς ἐντὸς τόσων ἑτέρων δεινῶν, ἐξ ὧν πρὸ ἐτῶν κα-
τατρυχόμεθα, ἵνα ἐπαυξήσῃ τὴν δριμύτητα, καὶ κα-
ταταράξῃ πᾶσαν εὐαίσθητον ψυχὴν. Εἶθε ἢ ἐπικαλου-
μένη Θεὰ νὰ ἐπενέγκῃ ταχεῖαν θεραπείαν καὶ πρὸς σέ,
καὶ πρὸς τὴν πατρίδα!

Ἐν. Καλή μου Μαῖα, ἔλθε πλησίον μου, ὅπως καὶ σὺ ἰκετεύης μετ' ἐμοῦ τὴν Θεάν.

Τρ. Οὐδέποτε, φιλιτάτη μου Ἐναρέτη, ἐχωρίσθην ἀπὸ σέ, ὡς πάντοτε συνεμερίσθην τὴν εὐμενῆ, οὕτω θέλω συμεμερίσθῃ καὶ τὴν δυσμενῆ τύχην σου. Ἡ ἀληθὴς φιλία εἰς τὰς δυστυχίας μάλιστα φαίνεται καὶ λαμπρύνεται.

Ἐν. Σεβαστὴ Θεὰ Ἄρτεμι, κόσμημα τῶν Ὀλυμπίων, καὶ τῶν σωφρόνων παρθένων σέμνωμα, δέξαι εὐμενῶς τὰ ἀγνά καὶ προσφιλεῖ δῶρα, ἅτινα χεῖρες εὐσεβεῖς σοὶ προσφέρουν. Εἶναι ἐκλεκτὰ ὀπώρα τοῦ παραδείσου, ὃν φιλοπόνως καὶ εὐαρέστως ἐγὼ συνήθως καλλιεργῶ· ἀπαρχαὶ δένδρων ἀγλαοκάρπων εἰς Σὲ ὀφειλόμεναι, ἐμπρεπεῖς, σῶαι, ἄθικτοι, ὑπὸ μόνης τῆς πρωϊνῆς δρόσου, καὶ τῆς γλυκείας τῶν ἀνέμων αὔρας θιγόμεναι. Δέξαι λοιπὸν αὐτὰς, πάνσεπτε κόρη, καὶ ἄκουσον μετ' εὐμενείας τὰς παρακλήσεις μου. Προσπίπτω ἐνώπιόν σου, δέομαί σου, ἰκετεύω σε, ἀπάλλαξέ με ἐκ τῆς δεινῆς ἀγωνίας, εἰς ἣν ἤδη διατελῶ· ἀπότρεψε τὸν ἐπικείμενον κατ' ἐμοῦ κίνδυνον· ἡ συμφορὰ εἶναι μεγίστη, καὶ ἂν ἐπέλθῃ ἀνεπανόρθωτος. Τὸν ἀτίμητον τῆς παρθενίας θησαυρὸν, ὃν πρώτη Σὺ ἀνήγαγες εἰς τοὺς Οὐρανοὺς, ἐκλέξασα ἀειπάρθενον βίον, ζητεῖ τώρα ν' ἀρπάσῃ ἀπὸ ἐμὲ ἀνόσιος τύραννος, καὶ νὰ παραβιάσῃ ἱεράν παρακαταθήκην, ἀνήκουσαν εἰς τὸν νόμιμον αὐτῆς κύριον· ἀπαιτεῖ πρὶν τοῦ νυμφίου, πρῶτος αὐτός νὰ δρέψῃ τὸ εὖσομον ῥόδον Ὑμεναίου τιμίου. Ἴδου ἀντὶ λευχείμων καὶ νυμφοκόρη, προσφεύγω εἰς Σὲ μελανείμων καὶ πενθηφόρος· ὁ νυμφικός πέπλος ἀντηλλάγη μὲ νεκρικὴν ὀθόνην· αἱ χαρὰ καὶ τὰ μειδιάματα μετετρέπησαν εἰς θρήνους καὶ δάκρυα· οἱ χρυσοπλεκτοί

τῶν γάμων στέφανοι πρόκεινται ἴσως προσφιλεῖς τοῦ Χάρωνος ἀνάθημα. Ἀπωλέσθην, ἀπωλέσθην ἡ ἀθλία! Πρόφθασε πανοικτίρμων Θεὰ, καὶ σῶσέ με ἀπὸ τοῦ σπαρακτικοῦς ὄνυχας ἀγρίου θηρίου. Σὺ ἀπέβαλες ἐκ τοῦ ὀμίλου τῶν ὠραίων καὶ σεμνῶν νυμφῶν σου, τὴν εἰς κάλλος διαπρέπουσαν Καλλιστώ, διότι ἄπαξ ὀλίσθησεν ἀπὸ τὸν αὐστηρὸν καὶ σώφρονα παρθενικὸν βίον. Σὺ μετεμόρφωσας εἰς ἔλαφον τὸν ἄριστον κυνηγὸν Ἀκταίωνα, ὃν μὴ γνωρίσαντες, κατεσπάραξαν οἱ ἴδιοι αὐτοῦ κύνες, διότι ἐτόλμησε νὰ ρίψῃ ἀδιάκριτον καὶ ἀσεβὲς βλέμμα ἐπὶ τοῦ λουτροῦ, ἐξ οὗ ἀνεδύεσο. Σὺ ἐτιμώρησας πικρῶς δι' ἑτέραν ἀφροσύνην, τὸν ἕτερον ἔξοχον ἐπίσης κυνηγὸν Ὀρίωνα, προσδέσασα αὐτὸν ὀπισθεν τοῦ ἄρματός σου. Θέλεις λοιπὸν τώρα ἐπιτρέψῃ νὰ διαπραχθῇ στυγερώτερον ἀνοσιούργημα, καὶ ἕτερος ἀδικὸς καὶ μουσαρός ἀνὴρ νὰ καταισχύνη, ὅτι Σὺ τόσον ἐπαξίως ἐτίμησας, καὶ τοὺς βεβήλους διακαίως ἐτιμώρησας; Θέλεις ἀδιαφορήσῃ εἰς πρᾶξιν κτηνώδη, δι' ἧς τολμᾷ ὁ μοχθηρότερος τῶν τυράννων, καὶ ἀπαιτεῖ νὰ χράνη πρῶτος τὰ νυμφικά μου λέχη; Θέλεις ἀνεχθῇ τὴν διὰ βίου δυστυχίαν δύο μελλονύμφων, ἂν ἐπιζήσωσι, καὶ τὴν ἀναιδῆ καὶ σκανδαλώδη παραβίαν τῶν χρηστῶν ἡθῶν, δι' ὧν τρεῖται καὶ διακοσμεῖται ὁ τίμιος καὶ σεμνὸς τῶν οἰκογενειῶν βίος; — Τότε πρέπει ὁ ναὸς σου καὶ ὁ βωμὸς σου νὰ καταδικασθῶσιν εἰς αἰωνίαν ἐρήμωσιν. Οὔτε θυσίαι, οὔτε θυμιάματα, οὔτε ἑτέρα λατρεία θέλουν πλέον εἰς αὐτὸν τελεσθῆ, ἀφοῦ ἀρνήσῃ τὴν ἀρωγὴν σου ἐπὶ τοῦ τιμαλφεστέρου καὶ πολυτιμοτέρου ἀντικειμένου, τὸ ὁποῖον οἱ ἄνθρωποι ἐν γένει θέτουν ὑπεράνω τῆς ἰδίας ζωῆς, καὶ Σὺ αὐτὴ ἰδίως ὑπερυψόνεις καὶ προστατεύεις, διότι γεᾶνις ἄπαξ ἀπολέσασα τὴν ἀ-

γνείαν της, οὐδὲν ἄλλα μένει ἢ μίσχος ἄνθους ἀπεφυλλισμένου. Εἰσάκουσον λοιπόν, ἀγνή κόρη, τὰς θερμὰς εὐχὰς μου καὶ τάχυνε νὰ με ἀπαλλάξῃς ἐκ τοῦ κινδύνου, νὰ ἐπαναγάγῃς ἐγκαίρως τὸν πρὸ δύο ἐτῶν ἀποδημοῦντα ἀδελφόν μου, καὶ νὰ τιμωρήσῃς τὸν αὐθάδη καὶ ἀσεβῆ, ὅστις θέλων νὰ κατασχύνη ἐμὲ, καὶ Σὲ ἐνταῦτῳ ἐξυβρίζει, καὶ τοὺς λοιποὺς θεοὺς μωκτηρίζει, καὶ τὴν δικαιοσύνην καταπατεῖ, καὶ ἅπασαν τὴν κοινωνίαν περιφρονεῖ.

Χο. Καὶ ἡμεῖς, σεμνὴ τοῦ Φοίβου ἀδελφῆ, ἐνόησασαι τὰς ἡμετέρας εὐχὰς πρὸς τὰς τῆς Ἐναρέτης, ἱκετεύομέν Σε ἐκ νέου, κατάνευσε καὶ ἰδὲ καὶ αὐτῆς καὶ ἡμῶν τὰ χυνόμενα δάκρυα· συμπόνεσε τὴν πρὸ μικροῦ εὐτυχεστάτην καὶ τώρα δυστυχεστάτην νεάνιδα· προστάτευσε τὴν ἀγνήν παρθενίαν· φαίδρυνε τὴν καρδίαν καὶ αὐτῆς καὶ τοῦ νυμφίου· ματαίωσε τὴν ἀσεβῆ ἀπόπειραν, καὶ εὐδόκησε νὰ τελεσθῇ τίμιος ὁ Ὑμέναιος, ὅπως εὐφρανθῇ καὶ ἀναλάβῃ τὴν προτέραν ἀγαλλίασιν, καὶ ἡ δεινῶς ἤδη θλιβομένη σεβαστὴ τῆς Ἐναρέτης μήτηρ. Ἴδου αὐτὴ ἔρχεται πρὸς ἡμᾶς μετὰ σπουδῆς· τί νέον τρέχει;

ΣΚΗΝΗ Γ'.

Αἰ ῥηθεῖσαι καὶ ἡ Πανόπη τεταραγμένη.

Ἐν. Διαπὲ τόσον τεταραγμένη, σεβαστὴ μου μητέρα; Τί συνέβη; Πῶς ἤλθες ἐδῶ;

Παν. Ἡ βραδύτης σας, προσφιλέσ μοι τέκνον, μ' εἶχεν εἰς ἀνησυχίαν, ὅτε ἐπληροφορήθην ὅτι ὁ Πολυφόντης παρεσκευάζετο νὰ κατέλθῃ μετ' ὀλίγον εἰς

τὸν ἀπέναντι τῆς Ἀφροδίτης ναόν, ἵνα τελέσῃ πολυτελεῆ θυσίαν, καὶ παραθεῖσα ἐτι μᾶλλον ἐκ τῆς εἰδήσεως ταύτης, ἔδραμον ὅπως ἐπισπεύσω τὴν ἐπάνοδόν σας, μήπως τυχόν ἢ ἐνταῦθα, ἢ καθ' ὁδόν συναντηθῆτε μετ' αὐτοῦ καὶ συμβῇ τι ἀπευκαταῖον.

Ἐν. Καθησύχασε, μητέρα μου. Ὁ σκοπὸς δι' ὃν προσεφύγομεν εἰς τὴν ἡμετέραν προστάτιδα Ἄρτεμιν, πρὸ μικροῦ ἐπετελέσθη, καὶ ἤδη εἴμεθα ἔτοιμοι ν' ἀπέλθωμεν. Ἐπειτα νομίζω ὅτι καὶ ὁ Τύραννος, οὐδὲν ἤθελε τολμήσει ἐν μέσῃ ἀγορᾷ καὶ πλήρῃ μεσημβρία. Ἄλλ' εἰπέ μοι παρακαλῶ, ἐάν ἔμαθες, πρὸς τί τέλος μέλλει νὰ γίνῃ ἢ ἀπροσδόκητος αὐτῆ θυσία παρὰ τοῦ Πολυφόντου; Διότι αὐτὸς σεβόμενος ὀλίγον τοὺς θεοὺς, σπανίως εἰσέρχεται καὶ εἰς τοὺς ναοὺς αὐτῶν, καὶ ἐτι σπανιώτερον τελεῖ θυσίας.

Παν. Ἄτοπα, ἀθέμιτα καὶ ἀσεβῆ, κόρη μου, διανοεῖται.

Τρ. Καὶ δύναται ποτε τύραννος νὰ σκέπτηται ἀγαθὰ καὶ τίμια;

Παν. Ἐπιθυμῶν, ὡς λέγεται, ν' ἀποφύγῃ, εἰ δυνατόν, τὴν βίαιαν ἀπαγωγὴν σου, ἐμηχανεύθη νὰ προσδράμῃ πρὸς τὴν Ἀφροδίτην, ὡς Θεάν τῶν ἐρώτων, καὶ διὰ πολυτελοῦς θυσίας νὰ ἱκετεύσῃ αὐτήν, ὅπως καὶ εἰς σὲ ἐμβάλλῃ ἐρωτικὸν δι' αὐτὸν πόθον, καὶ εἰς ἐμὲ εὐνοϊκωτέρας διαθέσεις, δι' ὧν νὰ συντελέσω πρὸς τὰς αἰσχρὰς ἐπιθυμίας του.

Χο. Ἀνήκουστα, ἀνόσια, βδελυρὰ ἐπιδιώκει παρὰ τῶν Θεῶν αἰτήματα.

Ἐν. Ἄν ὁ ἀνὴρ αὐτὸς δὲν πάσχη τὰς φρένας, εἶναι τοῦλάχιστον μωρὸς, ὅταν πιστεύῃ, ὅτι ὁ ἔρωσ καὶ ἡ εὐνοια δύνανται ποτε νὰ διεγερθῶσιν εἰς εὐαισθητοὺς καὶ ἐναρέτους καρδίας ὑπὲρ τεράτων ἢ ἀσε-

θῶν· ἀλλ' οὔτε καὶ οἱ Θεοὶ κατανεύουν εἰς τοιαύτας ἀθεμιτουργίας. Αἱ κτηνώδεις ὀρέξεις, οὐδὲν ἔχουν κοινὸν πρὸς κοσμίους ἔρωτας.

Παν. Ἐπαίρεται, κόρη μου, εἰς τὰ πλοῦτη καὶ τὴν Ἐξουσίαν του, δι' ὧν φαντάζεται ὅτι δύναται τὰ πάντα νὰ ἐπιτύχη.

Ἐν. Αὐτὰ εἶναι ἐξωτερικὰ κοσμήματα καὶ πτερὰ ἀλλότρια, ἅτινα δύνανται μὲν νὰ θαμβώσωσι κενὰς ἢ ὑλοφρόνους ψυχὰς, οὐχὶ ὁμως καὶ σεμνὰς καὶ μεγαλοφρόνους. Αὐτὰ ἐμέθυσαν καὶ ἐκείνον μετὰ τὴν ἐν τῇ Ἀρχῇ ἀνοδὸν του, καὶ πολιτευόμενος βαρβάρως καὶ ἀσεβῶς, οὐ μόνον ἀπώλεσε τὰς συμπαθείας, ἀλλὰ κατέστη καὶ ἀντικείμενον μίσους καὶ ἀποστροφῆς ὅλης τῆς νήσου.

Παν. Ἡ ὑπέρμετρος αὐτῆ μέθη τῶν ἀχαλινώτων παθῶν του, ἣτις κατέστησεν αὐτὸν φρενήρη, θέλει καὶ ταχέως ἐλπίζω εἰς τοὺς Θεοὺς, τὸν ὠθήσει εἰς τὴν ἐσχάτην αὐτοῦ συμφορὰν. Πλὴν ἄς ἀπέλθωμεν, διότι παρατηρῶ ἀνθρώπους πλησιάζοντας μὲ μυστίνας καὶ κἀνίστρα ἀνθέων. (ἀπέρχονται, ἐκτὸς τοῦ Χοροῦ.)

ΣΚΗΝΗ Δ΄.

Εἰσέρχεται ὁ Θεράπων καὶ δύο τοῦ Πολυφόντου δορυφόροι, φέροντες μυστίνας καὶ ἀνθοδόχα κἀνίστρα, ἅτινα θέτουν ἐνώπιον αὐτῆς Ἀφροδίτης, καὶ περιστέρας, λαγωούς καὶ χοιρίδια, ἅτινα τοποθετοῦν ἀσφαλῶς ὀπισθεν τοῦ βωμοῦ.

Θερ. Ἐζητήσαμεν παντοῦ τὸν νεοκόρον, ἀλλὰ μὴ

εὐρόντες αὐτὸν, ὀφείλομεν ἐξ ἀνάγκης νὰ παρασκευάσωμεν ἡμεῖς τὸν ναόν· μὴ μᾶς ἀρνηθῆτε καὶ σεῖς, νεάνιδες, τὴν συνδρομὴν σας, ὅπως ταχύτερον ἀποπερατώσωμεν τὴν ἐργασίαν, διότι ὁ δεσπότης μας Πολυφόντης, προτίθεται σήμερον νὰ τελέσῃ ἐνταῦθα θυσίαν.

Χο. Ἴσως ἔχει νέαν τινὰ πανήγυριν.

Θερ. Ὅχι, ἀλλ' ἀφ' ὅσον ἤκουσα, διανοεῖται νὰ ἐπικαλεσθῆ τὴν Θεὰν ὡς συναρωγὸν εἰς τὸν πρὸς τὴν ὠραίαν Ἐναρέτην ἔρωτά του, ὅπως μαλάξῃ αὐτὴν καὶ τὴν καταστήσῃ εὐένδοτον εἰς τὰς ἀξιώσεις του.

Χο. Πρωτοφανῆς ἐνταῦθα ἡ θυσία αὐτῆ! Καὶ ὁ γέρον Πρὸμνησος, ὁ πατὴρ του, θὰ ἔλθῃ μετ' αὐτοῦ;

Θερ. ἀγνοῶ, διότι διάκεινται πρὸς ἀλλήλους εἰς διάστασιν· εἶναι εἰς ἀένναον λογομαχίαν· ὁ πατὴρ ἀποδοκιμάζει πάσας σχεδὸν τὰς πράξεις τοῦ υἱοῦ του, καὶ τώρα ἤριζον περὶ τῆς προκειμένης θυσίας· ἐπὶ τέλους εἶδον τὸν Πρὸμνησον νὰ ἐξέλθῃ τῶν ἀνακτόρων δυσαρεστημένος.

Χο. Πάντοτε ὁ ἀγαθὸς γέρον, ἀντίσταται κατὰ τῆς πολιτείας τοῦ υἱοῦ του· γνωρίζομεν ὅτι τὸν συμβουλεύει ὀρθὰ καὶ δίκαια, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι δὲν εἰσακούεται.

Θερ. Εἶναι ἀληθές, διότι καὶ ἐγὼ ἀκούω πολλάκις τὰς ὀμιλίαις των, ἀλλὰ σιωπῶ, διότι εἰς τοὺς θεράποντας δὲν ἐπιτρέπεται ν' ἀναμιγνύωνται εἰς τὰς διαφορὰς τῶν δεσποτῶν των.

Χο. Καὶ ὁμως πολλοὶ θεράποντες, ἐξασκοῦν μεγίστην ἐπ' αὐτῶν ἐπιρροήν.

Θερ. Ὅσάκις χαίρουν τὴν εὐνοίαν των.

Χο. Τινὲς εἶναι λίαν ἐπιδέξιοι νὰ τὴν ἀποκτώσῃ, μηχανῶνται πολλὰς τέχνας.

Θερ. Ἡ δξυδέρκεια καὶ ἄλλοτε ἡ ἰδιοτροπία τῶν δεσποτῶν, ματαιώνει πολλάκις αὐτάς.

Χο. Δὲν ἀπαυδοῦν, εἶναι εὐκαμπτοὶ εἰς ὑποκλίσεις, καὶ ἀνεξάντλητοι εἰς κολακείας, ἐπιμένουν καὶ ἐπὶ τέλους ἐπιτυγχάνουν.

Θερ. Ἡ ἐπιμονὴ καὶ ὑπομονὴ κατορθόνουν βεβαίως τὰ πάντα.

Χο. Χρῆζει τὸν κόπον τοιαύτη προσπάθεια, διότι οἱ ἐπιτυγχάνοντες γίνονται αὐτοὶ δεσπόται.

Θερ. Καὶ δεσπόται τῶν δεσποτῶν των.

Χο. Ἡ πολιτεία τότε διέπεται ἐξ αὐτῶν, καὶ οὐχὶ ὑπὸ τῶν νόμων.

Θερ. Καὶ ἡ ἐλευθερία, καὶ ἡ περιουσία, καὶ ἡ ζωὴ καὶ ἡ τιμὴ τῶν πολιτῶν.

Χο. Γίνονται λοιπὸν παντοδύναμοι.

Θερ. Καὶ ἐσωτερικαὶ καὶ ἐξωτερικαὶ ὑποθέσεις εἶναι εἰς τὴν διάθεσίν των, καὶ εἰς τὴν διάκρισιν τῶν παθῶν των.

Χο. Καλότυχοι ὅσοι φθάσουν εἰς αὐτὸ τὸ ὕψος.

Θερ. Ἐχουν ὅμως καὶ τοὺς κινδύνους των, διότι ἂν ἐκ ραδιουργιῶν, ἐξ ὧν ἀφθονοῦσιν αἱ αὐλαὶ, ἀπολέσῃσι τὴν εὐνοίαν, δὲν μένει πλέον εἰς αὐτοὺς ἐλπίς σωτηρίας· ἀποβαλλόμενοι ὑπὸ τῶν Ἡγεμόνων των, μισοῦνται τότε καὶ καταδιώκονται καὶ ὑπὸ ἐχθρῶν καὶ ὑπὸ φίλων· ὡς ἀνέβησαν εἰς ὑπέροχον ὕψος, οὕτω κατκρημνίζονται καὶ εἰς ἀμέτρητον βάθος. Ἄλλ' ἄς παύσωμεν, διότι εἶναι καιρὸς ν' ἀπέλθω, ἵνα εἰδοποιήσω τὸν Ἡγεμόνα, ὅτι τὰ πάντα εἶναι ἔτοιμα πρὸς τέλος τῆς θυσίας· (ἀναχωρεῖ μετὰ τῶν δορυφόρων).